

HÖGSKOLAN
DALARNA

Självständigt arbete med inriktning mot utvärdering
och utvecklingsarbete, för vidare studier

Grundnivå

”Det största verktyget är oss själva”

En studie om yrkeslärares erfarenheter och strategier av att undervisa elever med svenska som andraspråk på kommunal vuxenutbildning

Författare: Åsa Kindevåg
Handledare: Ulrika Norburg
Examinator: Anna Annerberg
Ämne: Yrkeslärarprogrammet
Kurskod: GPG2AA
Poäng: 15 hp
Examinationsdatum: 2019 12 16

Abstract:

Syftet med denna uppsats är att undersöka vilka erfarenheter och strategier yrkeslärare har när de undervisar andraspråkselever på kommunala vuxenskolans yrkesutbildningar. Idag finns väldigt lite publicerad forskning på just denna specifika elevgrupp, trots att många immigranter har kommit till Sverige det senaste decenniet. Den kommunala vuxenutbildningen och dess yrkesutbildningar påverkas av detta då många av eleverna idag har svenska som andraspråk. Yrkeslärarnas förutsättningar har förändrats och de möter idag många nya utmaningar då de näst intill dagligen ställs inför oväntade situationer när kultur och förväntningar krockar i klassrummen. Därför är frågan relevant att undersöka. De erfarenheter som yrkeslärarna delar med sig av genom intervjuer är att elevernas förkunskaper i svenska och samhällskunskap är bristande. Yrkeslärarna delger också erfarenheten att de inte alltid får det stöd från huvudmannen som de känner att de behöver. De strategier som framförallt används av yrkeslärarna i klassrummen är att prata långsamt, använda enklare ord och många synonymer samt att med kroppsspråk eller bilder understryka det som sägs.

Nyckelord: Vuxenutbildning Undervisningsstrategier Yrkeslärare Andraspråkselever Pragmatism

Innehållsförteckning

1 Inledning.....	1
2 Syfte	2
2.1 Frågeställningar	2
3 Bakgrund	2
3.1 Styrdokument.....	2
3.2 Migration och språk.....	3
3.3 Vuxenutbildningens historia och nutid.....	4
4 Tidigare forskning	5
4.1 Yrkeslärares uppdrag i klassrummet	5
4.2 Yrkeslärares dubbla utmaningar	6
5 Teori	8
5.1 Pragmatismen	8
6 Metod	10
6.1 Metodologisk ansats	10
6.2 Urval	10
6.3 Genomförande	11
6.4 Analys.....	12
6.5 Etiska hänsynstaganden.....	13
7 Resultat.....	14
7.1 Kulturella olikheter i skola och arbetsliv.....	14
7.2 Yrkeslärares roller - den relationella rollen.....	17
7.3 Yrkeslärares utmaningar med språk, förståelse och anställningsbarhet.....	18
7.4 Styrning och stöd i undervisningen som givits, uteblivit och önskats.....	20
7.5 Sammanfattning.....	23
8 Diskussion	24
8.1 Resultatdiskussion	24
8.1.1 Kulturella olikheter	24
8.1.2 Yrkeslärares roller.....	25
8.1.3 Yrkeslärares utmaningar i vardagen	25
8.1.4 Styrning.....	26
8.2 Metoddiskussion.....	27
8.3 Slutsats.....	29
9 Källhänvisning	30

1 Inledning

Migrationen till Sverige har ökat under de senaste tjugo åren och nådde en topp runt 2015, då bland annat många från Syrien sökte asyl i Sverige (SCB, 2019a). Denna migration sätter, enligt Fejes (2016), sitt avtryck och press på kommunernas vuxenutbildningar. De utmaningar som bland annat möter lärarna idag är att eleverna fortfarande kämpar med de så kallade *högfrekventa* orden, det vill säga de ord som förekommer ofta i språket. I skolan och arbetslivet används de så kallade *lågfrekventa* orden som är yrkesspecifika och språket har en mer komplex grammatik (Cummins, 2017). Sedan första juli 2016 är svenska för invandrare (SFI) en del av vuxenutbildningen (Fejes, 2016), vilket innebär att kommunala vuxenutbildningen idag har fler elever än gymnasieskolan, cirka 390 000 vuxenelever (Skolverket, 2019a) jämfört med cirka 350 000 elever på gymnasiet (Skolverket, 2018). Trots denna stora utmaning finns det idag ingen kompetensutveckling för vuxenutbildningens yrkeslärare anordnad av Skolverket när det gäller att undervisa andraspråkselever (Skolverket, 2019b).

En vanlig dag på kommunala vuxenutbildningen i Sverige har fler än hälften av eleverna svenska som andraspråk, elever på SFI exkluderade (Skolverket, 2018). Kraven på vuxenutbildningens lärare har förändrats och det ställs nya krav på yrkeslärare, då kultur- och språkkrockar tillhör vardagen. Ett exempel från mitt eget klassrum får illustrera detta: Vid ett tillfälle i min undervisning som yrkeslärare på vård- och omsorgsprogrammet pratade vi om de delar som ingår i rörelseapparaten, där skelettet är en komponent. Jag berättade om skelettets funktion och uppbyggnad. En elev opponerade sig när jag berättade att vi har 206 ben i kroppen då hen endast har två ben. I det svenska språket använder vi ordet ben när vi pratar om skelettets delar, men i många andra språk är det inte så, därför har jag nu lärt mig att alltid förklara detta för att undvika missförstånd.

Skollagen slår fast att ”utbildningen ska vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet” (SFS 2010:800, 1 kap. 5 §). Den säger också att eleven ska ha ”förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen” (SFS 2010:800, 20 kap. § 20). Det är alltså upp till huvudmannen (kommunen) att ta reda på om en elev har förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen (Skolverket, 2019c). Yrkeslärare på kommunala vuxenutbildningen möter dagligen situationer i sin yrkesutövning som den som beskrivits ovan. Därför kommer detta examensarbete undersöka vilka erfarenheter och strategier dessa yrkeslärare har, både när det gäller tillvägagångssätt men också utmaningar som de möter i sin vardag. De samlade erfarenheterna kommer att sammanställas för att ge andra yrkeslärare möjlighet till fördjupad kunskap om hur undervisningen kan genomföras i denna elevgrupp.

2 Syfte

Syftet med detta arbete är att sammanställa kunskap om vilka erfarenheter och strategier yrkeslärare på kommunal vuxenutbildning har när det gäller undervisning av elever med svenska som andraspråk.

2.1 Frågeställningar

Följande frågeställningar används för att besvara syftet:

1. Hur beskriver yrkeslärare på vuxenutbildningen sin undervisning med fokus på andraspråkselever?
2. Vilka strategier använder yrkeslärare i sin undervisning av andraspråkselever för att möta utmaningarna?
3. Vilket stöd upplever yrkeslärare att huvudmannen ger dem när det gäller undervisningen av andraspråkselever?

3 Bakgrund

Nedan följer en kort beskrivning av de styrdokument som reglerar svensk vuxenutbildning idag. Därefter beskrivs senaste tidens migration och språkets betydelse. Avslutningsvis ges en kortfattad översikt över SFI och vuxenutbildningen. Detta ger en bild av hur yrkeslärares vardag kan se ut i dag på olika vuxenutbildningar när de möter elever med svenska som andraspråk.

3.1 Styrdokument

Sverige lyfts ofta fram internationellt som en förebild vad gäller vuxnas möjligheter att utbilda sig. Denna utbildningsform har två större delar, studiecirkel via studieförbunden, vilka inte följer någon läroplan, dels kommunala vuxenutbildningen och folkhögskolor som följer studieplaner (Fejes, 2013). I detta examensarbete kommer fokus ligga på kommunala vuxenutbildningens yrkesprogram.

När Sveriges Riskdag stiftar lagar tar de hänsyn till den Europeiska unionens (EU) olika stadgar (Bäck, Erlingsson, & Larsson, 2015) så med andra ord: det som bestäms i Bryssel påverkar vardagslivet i skolan. I EU:s stadga om de grundläggande rättigheterna i kapitel III artikel 22 står det: ”The Union shall respect cultural, religious and linguistic diversity.” (364/01, 2000). Dock är det medlemsländernas ansvar att detta genomförs (Europeiska kommissionen, 2019a). Vuxenutbildning är också något som EU har på sin agenda, den kan vara både av yrkesinriktad karaktär eller mer allmän. De som går en vuxenutbildning kan göra det för att få en utbildning, personlig utveckling eller för att klara sig i samhället, eller rent av för nöjes skull (Europeiska kommissionen, 2019b). Den europeiska agendan för vuxenlärande 372/01 (2011) visar på att fler vuxna behöver utbilda sig för att vara attraktiva på arbetsmarknaden. Bland annat arbetar EU för att vuxna ska få möjlighet att ta examen om vederbörande tidigare hoppat av skolan,

samt att det ska finnas ett utökat utbud av utbildningar. Skollagens 20:e kapitlet innehåller föreskrifter för vuxenutbildningen (SFS 2010:800).

Målet för den kommunala vuxenutbildningen är att vuxna ska stödjas och stimuleras i sitt lärande. De ska ges möjlighet att utveckla sina kunskaper och sin kompetens i syfte att stärka sin ställning i arbets- och samhällslivet samt att främja sin personliga utveckling. Utgångspunkten för utbildningen ska vara den enskildes behov och förutsättningar. (SFS 2010:800, 20 kap. 2 §).

Här återkommer EU:s tankar att vuxenskolan bland annat ska stärka eleverna på arbetsmarknaden, men också att den enskildes behov ska tas tillvara. Denna skrivning återkommer i den svenska skolförordningen som beskriver den enskilde lärarens uppdrag: att tillvarata elevers befintliga kunskaper och erfarenheter i undervisningen, men också de kunskaper som eleverna får med sig under utbildningens gång (SKOLFS 2017:17). När lärare undervisar och examinerar elever ska de ta hänsyn till fyra olika aspekter på kunskap, de så kallade 4 F:en: fakta- förståelse- färdighet,- och förtroghetskunskap (Skolverket, 2011a). I den svenska läroplanen för vuxenskolan står det:

I skollagen föreskrivs att utbildningen inom varje skolform ska vara likvärdig, oavsett var i landet den anordnas. Hänsyn ska tas till de enskilda elevernas olika förutsättningar, behov och kunskapsnivå. Det finns också olika vägar att nå målen. Särskild uppmärksamhet ska ägnas åt de elever som av olika anledningar har svårigheter att nå målen för utbildningen. (SKOLFS 2017:17, s. 3.)

Elever med olika förutsättningar har alltså rätt till individanpassad undervisning. EU:s stadgar, svensk skollag och styrdokumentet pekar tydligt på vuxnas rätt till utbildning och att den ska vara anpassad efter den enskilde individens förutsättningar och behov. I skollagen SFS 2010:800 finns även huvudmannens och rektors ansvar angivet. Huvudmannen har ansvar för att utbildningen genomförs enligt skollagens bestämmelser. Rektor har bland annat ansvar för att utbildningarna utvecklas. När rektor ger lärare chansen att utvecklas ökar skolans resultat (Törnsén, 2009).

3.2 Migration och språk

Sverige har förändrats från ett land vars invånare utvandrade till att bli ett land med stor invandring. För att etablera sig behöver immigranterna lära sig både språk, kultur och eventuellt nytt yrke. Detta ger yrkeslärarna på vuxenutbildningen nya utmaningar i undervisningen.

Sverige har förändrats från att vara ett land där befolkningen utvandrade, till att vara ett land som tar emot migranter. År 1975 fattade Sveriges riksdag ett formellt beslut om invandrar- och integrationspolitiken. Ledorden var jämlikhet, samverkan och valfrihet. Tanken var inte en kulturell assimilering utan istället förordades en multikulturell inriktning. I och med detta erkändes migranternas egna kulturer och språk (Prop 1975:26). Under de senaste tjugo åren har invandringen till Sverige ökat, och den nådde en topp runt år 2015 då cirka 163 000 personer invandrade till Sverige. Immigranter kommer företrädesvis från Syrien, Afghanistan, Irak, Iran och Eritrea. Enligt Statistiska Centralbyrån (SCB) räknas en person som invandrare när denne är folkbokförd i Sverige, vilket gör att de asylsökande som kom under 2015 blev folkbokförda som invandrare 2016 och 2017. Immigranterna är inte en homogen grupp eftersom skälen till migration kan vara olika, till exempel som asylsökande, familjeinvandring

eller arbetssökande (SCB, 2019a). Deras utbildningsnivåer skiljer sig, allt från de som inte har någon egentlig skolgång till de som har universitetsutbildning (SCB, 2019b).

För immigranter som går i skolan för att lära sig det nya språket, kan skolan vara den fasta punkten i tillvaron. De kan behöva flytta, söka arbete och på flera sätt försöka komma in i samhället med den byråkrati som tillhör (Roberts m fl., 2004). Lika viktigt som att lära sig det nya språket är det att lära sig hur det nya samhället fungerar med dess seder och bruk (Skardéus, 2017). Många immigranter har genomlevt svåra trauman och lärarens uppgift blir då att stötta elevens anpassning till Sverige (Cummins, 2017). Ett flertal rapporter visar vikten av att förstå att både språk och samhällets uppbyggnad är viktigt för etableringen i ett nytt land. För att kunna förstå den svenska kulturen behöver immigranten beskriva den egna kulturen först, skriver Fejes (2019).

3.3 Vuxenutbildningens historia och nutid

Idag är upp till 60 % av elever på vuxenutbildningens yrkesutbildningar födda utomlands (Skolverket, 2020). Många av dem kommer direkt från SFI till vuxenutbildningens yrkesutbildningar, vilket gör det relevant att ge en kort introduktion till dessa skolformer. SFI:s historia sträcker sig tillbaka till 1965 då riksdagen beslutade att invandrare kostnadsfritt skulle ges möjlighet att delta i svenskundervisning (Statskontoret, 2000). Det var studieförbunden med okvalificerade studiecirkelsledare som höll i undervisningen (SOU, 2013:76). Genom årens lopp har SFI genomgått många förändringar, till att idag vara en del av vuxenskolan (Fejes, 2016) med dess läroplan (Skolverket, 2017) och med samma betygssystem som i övriga skolan (SKOLFS 2012:13). För migranter med låg eller ingen utbildning har vuxenutbildningen en positiv effekt, framförallt för dem som är födda utanför Norden (Nordlund, Bonfanti, & Strandh, 2013). Nyckeln till att lära sig ett yrke är språket enligt Skardéus (2017).

Sverige har en lång tradition av vuxenutbildning då det redan på 1800-talet startade utbildningar för vuxna (Salin, 2010). Genom en statlig offentlig utredning framkom att det behövdes en kommunal vuxenutbildning som kommunerna skulle ansvara för (SOU 1965:60). Numera är vuxenutbildningen efterfrågestyrd, vilket gör att fokus ligger mer på yrkesutbildning än tidigare. Eleverna ska utbildas till yrken med förhoppning om anställning efter genomgången utbildning. Branscherna har också fått större inflytande genom så kallade branschråd (Fejes, 2016). I samråd mellan branschråd och yrkesutbildningar har det fastställts vilka kompetenskrav som ska gälla inom varje specifikt yrkesområde. En yrkesutbildning består således av kombinationer av olika ämnen som är relevanta för yrkesutbildningen (Skolverket, 2019d).

Framväxten av vuxenutbildningen och SFI har skett parallellt till 2016 när dessa skolformer slogs ihop. Numera har de egna kursplaner med mycket fokus på yrkesutbildningar i samråd med branscherna. På Skolverkets hemsida om forskning finns det rapporter om tvåspråkighet, vilket inte är detsamma som att ha svenska som andraspråk, men inget bevakningsområde som rör vuxenskolan eller SFI (Skolverket, 2019e), vilket kan tyckas anmärkningsvärt med tanke på antalet elever i dessa skolformer.

4 Tidigare forskning

I detta stycke beskrivs kortfattat den forskning som finns på yrkeslärares uppdrag i klassrummet och deras dubbla utmaningar. Mycket av den forskning som finns tillgänglig idag är gjord på andraspråkselever i grundskolan eller motsvarande SFI, alltså inte på vuxenskolornas yrkesprogram. Detta trots att vuxenskolorna och dess förutsättningar har förändrats i och med de stora migrantströmmarna senaste decenniet (Fejes, 2016). Det gör det relevant att undersöka hur yrkeslärare anpassar undervisningen till elever med svenska som andraspråk. Den forskning som finns tillgänglig med fokus på undervisning av andraspråkselever är gjord på SFI-lärare eller motsvarande (Eyring, 2014).

4.1 Yrkeslärares uppdrag i klassrummet

Forskningen visar att ett av lärarnas viktigare uppdrag är att ha ett gott förhållande till och att ha ett bra samspel med eleverna (Levin & Shohamy, 2008), samt arbeta trygghetsskapande i klassrummet (Johnson & Owen, 2013). Forskningen pekar på att yrkeslärare oftast har en djupare relation till sina elever än ämneslärare (Köpsén, 2014), vilket i så fall gynnar eleven. När läraren ser och tar tillvara elevernas olika kulturella bakgrunder i klassrummet blir detta en resurs (Janks, 2009). Lärares inställning till eleverna är viktig. Om denne har en avog inställning till andraspråkselever ökar risken att eleverna inte identifierar sig med det nya landet och kulturen (Gee, 1999). Pressley, Duke, och Boling (2004) uppger att lärarnas sätt att se på eleverna med deras erfarenheter och bakgrund, inte bara hjälper dem in i en ny roll i det nya landet (Gibbons, 2009), utan även språkinläringen går lättare. Det gäller både det talade och skrivna språket (Pressley m fl., 2004). Svensk forskning visar dock att andraspråkselever på vuxenutbildningen inte vill bli utpekade som annorlunda och ”invandrare” utan som vilken elev som helst i klassrummet (Dahlstedt & Fejes, 2018). Alltså är det viktigt att läraren ser och bekräftar eleverna för vilka de är och ser individen. De elever som känner sig sedda och bekräftade i klassrummet utifrån den kultur de har och sina erfarenheter, engagerar sig och lär sig mer än de som känner sig försummade eller nedvärderade av läraren. Om läraren missar detta, ökar risken att eleven inte fullföljer utbildningen och att utanförskapet ökar ytterligare (Berhanu, 2005).

När atmosfären i klassrummet är trygg och eleverna upplever känslan av samspel med läraren vågar de svara på frågor, även om svaret kan vara fel (Al-Amir, 2010). Ett sätt för läraren att skapa trygghet i klassrummet är att dela med sig av sina egna erfarenheter och att utgå från dem i undervisningen (Tomlinson, 1999). Mänskliga relationer är med andra ord viktiga i skolan, och samspelet mellan lärare och elev är den absolut viktigaste faktorn för hur elever kommer lyckas med sin utbildning enligt (Cummins, 2017), vilket bekräftas av Johnson och Owen (2013) när de skriver att trygghetsskapande är ett av lärarnas uppdrag i språkundervisningen av vuxna elever. Likaså behöver läraren hitta de så kallade beröringspunkterna där elevernas tidigare erfarenhet möter den nya kunskapen. Då kan eleven bygga ny kunskap (Liberg, 2017).

4.2 Yrkeslärarens dubbla utmaningar

Vardagsspråket består av cirka två tusen ord samt gester och mimik, vilket gör vardagsspråket lättare att ta till sig då språket även används i välbekanta sammanhang. Dessa ord kallas *högfrekventa* då de används mycket och ofta. I skolan och arbetslivet används fler och andra ord som används mer sällan, så kallade *lågfrekventa* ord, där språket har en ännu mer komplex grammatik (Cummins, 2017). Dessutom har skol- eller yrkesspråket en högre abstraktionsnivå och innehåller ännu mer information än vardagsspråket (Schlepppegrell, 2008; Kindenberg & Nygård Larsson, 2016). För andraspråkseleverna blir detta dubbla utmaningar då de parallellt med språkinläringen även ska ta till sig nya ämneskunskaper och lära sig skillnaden mellan det muntliga och skriftliga språket (Kindenberg & Nygård Larsson, 2016). När yrkeslärare ger eleverna mer talutrymme och låter dem arbeta i mindre grupper får de möjlighet att träna på språket. Denna träning sker mellan eleverna men även läraren kan korrigera och hjälpa eleverna med det som är svårt att förstå. Läraren får dessutom en inblick i elevernas förståelse vid denna interaktion (Henning Loeb, Holm, Holmberg, & Olvegård, 2016). Forskning visar att när lärarna inte får utbildning i hur andraspråkselever bör bemötas och undervisas, blir det upp till den enskilde läraren att använda sin intuition (Levin & Shohamy, 2008). I Sverige har Vetenskapsrådet (2012) sammanställt en översikt om flerspråkighet. En av slutsatserna som dras är att den enskilde läraren gör sitt jobb utifrån sina egna förutsättningar och erfarenheter, när det gäller att undervisa vuxna andraspråkselever på SFI. Alltså, skriver McCluskey (2011/2012), behöver lärare som arbetar med andraspråkselever utbildning för att möta denna heterogena elevgrupp. I USA slår Eyring (2014) fast att andraspråklärare som undervisar vuxna behöver vara kvalificerade då detta arbete är komplext med tanke på elevernas vitt skilda bakgrunder.

En yrkeslärare möter andraspråkselever som kommer från olika delar av världen, de har olika språk och utbildningsbakgrund. För att läraren ska kunna nå alla elever i klassrummet behöver de förberedelsetid för att kunna bearbeta lektionsmaterialet (Wette, 2011). Dock framgår det av svenska undersökningar att yrkeslärare upplever att denna förberedelsetid inte finns (Läraryrket, 2017; Lärarnas Riksförbund, 2016). Lärarna behöver också vara observanta på att andraspråkselever tar till sig kunskap olika beroende på utbildningsbakgrund. Elever med mycket låg utbildningsnivå hittar andra strategier för att klara av utbildningen, kanske till och med utan att kunna ta till sig skriftlig information (Welch-Ross & Lesgold, 2012). Den forskning som finns tillgänglig idag pekar på olika metoder och strategier som lärare kan använda sig av i undervisningen av andraspråkselever. En av dessa är den så kallade *kvantitativa metoden*, vilken innebär att läraren ger eleverna förutsättningar att prata, bearbeta text och information samt skriva på det nya språket. Till detta kommer den *kvalitativa aspekten*, som är att eleverna de facto lär sig något av uppgiften enligt Kouns (2016). I grundskolan, har det visat sig bland andraspråkselever, att visuellt material som bilder och filmer hjälper eleverna att förbättra sitt språk (Allison & Rehm, 2007). Tomlinson och Masuhara (2010) pekar på vikten av att använda flera olika sätt för eleverna att arbeta med undervisningsmaterialet. Tydlighet är ytterligare en komponent som forskningen beskriver som viktig hos läraren bland andraspråkselever (Wedin, 2011). Ocon (2015) pekar på vikten av att använda humor som didaktiskt hjälpmedel på yrkesutbildningar.

Det finns svensk forskning som rör introduktionsprogrammen, yrkeslärares socialisation av elever och betygssättning på yrkesutbildningar. I sin avhandling har Hagström (2018) intervjuat elever på introduktionsprogram om deras uppfattning om skolan. De ser skolan som en fast punkt i tillvaron och den kan både vara ett medel för att komma framåt i det nya landet, men också upplevas som ett hinder då tidigare betyg och examina inte har något värde i svensk skola. Andra svenska forskare som har berört ämnet är bland annat Leibring (2015) som har studerat hur yrkeslärare på vuxenutbildningen hjälper elever in i sin nya yrkesroll. Detta genom bland annat kommunikation och bemötande i en lärmiljö i skolan. Elever fick bland annat lära sig att ta blodprov i skolans metodrum. I denna situation fick de också lära sig att bemöta ”patienten” som i detta fall var en gummiarm. Dock var inte detta en studie med andraspråkselever. Korp (2012) har studerat hur yrkeslärare på gymnasiet lotsar eleverna in i deras nya yrke. Tsagalidis (2009) har forskat på yrkeslärares betygssättning på gymnasieskolans yrkesprogram, vad det är som faktiskt bedöms i de praktiska momenten. Det var på gymnasiets yrkesprogram och inte vuxenskolan. Likaså har Berglund och Henning Loeb (2013) studerat hur gymnasiala lärlingsprogram kan hjälpa elever som är studietrötta att tillgodogöra sig en yrkesutbildning.

Sammantaget finns det forskning på olika delar på gymnasieskolan som introduktionsprogrammen, lärlingsprogram och arbete med eleverna samt betygssättning i yrkesämnen, men väldigt lite forskning som undersöker yrkeslärares erfarenheter och strategier i undervisningen av andraspråkseleverna. Det motiverar att detta examensarbete genomförs.

5 Teori

5.1 Pragmatismen

Pragmatismen är en teori om undervisning med förståelse för omvärlden som ett resultat av lärandet. Teorin utgår från vikten av kommunikation och att utbildning är något pågående som sker genom hela livet. Pragmatismen pekar på vikten av kommunikation, varav språket är en del vilket kommer användas i denna uppsats.

Pragmatismen förknippas framförallt med John Dewey som har haft störst inverkan på den svenska skola (Säljö, 2017). Deweys syn på utbildning var att det sker genom hela livet i människans levda kontext. Skolan behöver således ta hänsyn till den miljö eleven befinner sig i för att hjälpa henne att förstå sin omvärld (Dewey, 1916). Det som var grundläggande i Deweys pedagogiska verksamhet var människans erfarenheter, där även demokratin var en komponent (Dewey & Dewey, 1915). Han var intresserad av att utveckla en skola för ett demokratiskt samhälle och vägen dit var kommunikation. För att eleven ska kunna bli en del av samhället och ta till sig abstrakta tankar behöver hon kunna kommunicera med andra menade Dewey. Utan denna kommunikation kan människan inte förstå och analysera sin omvärld, för det är i detta samspel som människans erfarenhet och kunskap växer (Sjödén, 1997). Pragmatismen, med Dewey i spetsen, funderade på hur elevens vardagsliv hängde ihop med skolans undervisning. Han ville knyta ihop dessa två världar för att bidra till elevernas utveckling genom att ge dem kunskaper att använda i sin vardag. En framgångsrik undervisning skulle alltså ge eleverna de kunskaper som de behöver för att leva ett aktivt liv i samhället. Skolans uppdrag blev då att vara en demokratisk organisation som behöver förbereda eleven på livet som är nu, inte det som kommer i en avlägsen framtid (Dewey, 1897). Dewey ansåg att det är kommunikationen som har huvudrollen i undervisningen, men den får varken bli för ensidigt eller endast innehålla verbal framställning. Språket är alltså en viktig del av kommunikationen.

Dewey gör åtskillnad i att lära sig fakta eller att lära sig något (Sjödén, 1997). ”Learning by doing” är förmodligen det som Dewey är mest känd för. Han ansåg att eleven behöver både tänka och göra praktiska erfarenheter (Dewey & Dewey, 1915). Men för att det ska fungera behöver det till en interaktion mellan aktivitet och reflektion (Dewey, 1938/1997). Teori och praktik är alltså varandras förutsättningar, inte motsatser menar Dewey (1910/1991). Han insåg också hur viktigt det är med så kallade sinnliga upplevelser, exempelvis slöjd. Där möts både teori och reflektion i det praktiska arbetet (Dewey, 1929). Säljö (2017) menar att Dewey motsatte sig skolans rabblande av kunskaper när det inte integrerades med världen utanför (Säljö, 2017). För att eleven ska bli berörd på djupet behöver hon uppleva det som undervisas. Som ett exempel jämförde han hur mycket eleverna lär sig av ett studiebesök på en bondgård jämfört med en teorilektion i klassrummet (Dewey, 1899).

Dewey gick ett steg längre i sin teori om inläring och myntade begreppet *inquiry* som motvikt mot kunskapsrabblandet i skolan (Dewey, 1938). Det finns ingen direkt översättning till svenska för detta begrepp, men så kallat problembaserat lärande och elevaktiva undervisningsmetoder har samma idéer som utgångspunkt enligt Säljö (2017). Bakgrunden till Deweys tankar

om *inquiry* var insikten att skolan inte kunde lära eleverna allt som fanns att lära, omvärlden var så mycket mer än så. Därför ville han att eleverna skulle lära sig hur kunskap utvecklas – genom vetenskap och forskning (Dewey, 1938). Utgångspunkten för *inquiry* är att eleven utgår från ett verkligt problem. För att kunna lösa detta behöver denne ta till sig ny kunskap. I denna process möter eleven fakta som gör att han eller hon behöver omformulera sin förståelse för olika fenomen. Denna nya kunskap hjälper sedan till att överbrygga gapet mellan elevens förståelse och det tidigare problemet (Dewey, 1938). *Inquiry* har inte heller någon bestämd slutpunkt. Poängen är alltså att eleven lär genom att konfronteras med ett problem. Det är detta skolan behöver lära ut till eleverna: hur de ska kunna samla information för att lösa framtida problem (Dewey & Bentley, 1949).

Det som är intressant i pragmatismen utifrån detta examensarbete är kommunikationens betydelse, framförallt den språkliga delen, för att eleven ska kunna ta till sig kunskaper, men också vikten av praktiskt arbete där teori och praktik möts. *Inquiry* som metod att lära sig lösa problem genom att bygga vidare på den kunskap som redan finns aktualiseras också genom detta examensarbete.

6 Metod

Under denna rubrik kommer studiens metodologiska ansats, urvalet av intervjupersoner samt genomförandet av studien presenteras. Slutligen kommer även analysen att beskrivas samt de etiska hänsynstaganden som gjorts.

6.1 Metodologisk ansats

Denna studie har fenomenografi som metodologisk ansats, vilken är utvecklad att användas i situationer kring lärande och i pedagogiska sammanhang (Larsson & Knutsson Holmström, 2012; Marton & Booth, 2000). Fenomenografi används här som ett sätt att identifiera, hantera och formulera intervjufrågor som framförallt är relevanta för lärande och förståelsen av en pedagogisk miljö. Fenomenografi används således för att få fram de variationer som ett fenomen kan uppfattas på av olika människor (Marton & Booth, 2000). Detta val av metodologisk ansats har gjorts för att bidra till en fördjupad förståelse av både det mänskliga lärandet och förståelsen av omvärlden som är ett resultat av kunskap. Fokus ligger således på hur människor uppfattar ett fenomen, inte själva fenomenet i sig (Dahlgren & Johansson, 2012). Detta kallas inom fenomenografin för andra ordningens perspektiv, i motsats till första ordningens perspektiv som kan förklaras som att forskaren tittar på ett fenomen och beskriver det (Larsson & Knutsson Holmström, 2012; Marton & Booth, 1997a, 1997b). När en fenomenografisk ansats används ska fenomenet som studeras vara tydligt avgränsat och beskrivet (Larsson & Knutsson-Holmström, 2012; Marton & Booth, 2000).

6.2 Urval

I fenomenografisk metod görs urvalet bland dem som kan ha en uppfattning om det fenomen som ska studeras, i detta fall yrkeslärare på olika kommunala vuxenutbildningar. Det vill säga att studien bygger på ett strategiskt urval (Patton, 2002). Information skickades ut om förfrågan att delta i studien via informationsbrev till rektorer för sex olika kommunala vuxenskolor i Mellansverige (se bilaga 1). Fyra av rektorerna ställde sig positiva till att låta lärarna delta i studien och tillhandahöll namn och kontaktuppgifter till dem. Därefter togs muntlig eller skriftlig kontakt och intervjutider bestämdes. En lärare avböjde medverkan, trots att vederbörandes rektor uppgett namn och kontaktuppgifter. Inklusionskriterierna för att få delta i studien var att ha fast anställning på en kommunal vuxenskola som yrkeslärare. Exklusionskriterier var att arbeta i samma lärarlag som intervjuaren för att undvika bias (Billhult & Gunnarsson, 2012). Det gäller dock att ha en så stor variation som möjligt bland informanterna vad gäller ålder, kön, yrkeserfarenhet och så vidare (Alexandersson, 1994). Informanterna i denna studie mötte dagligen elever som var i åldrarna 19–64 år, men merparten var mellan 20 och 30 år. Informanterna mötte flera elevgrupper var, vilka alla innehöll både elever med svenska som modersmål och andraspråkselever. Andraspråkseleverna kom företrädesvis från Syrien, Eritrea, Afghanistan, Iran, Somalia, Europa och Sydostasien. Skolbakgrunden skiftade från att eleverna i stort sett hade varit analfabeter vid ankomsten till Sverige till att de hade högskoleutbildning i hemlandet.

Det var slutligen elva informanter som tackade ja och ingick i studien. Tio av elva intervjuades på sin arbetsplats, den elfte på ett bibliotek efter eget val. De hade arbetat som yrkeslärare mellan två och trettio år. Det var fem män och sex kvinnor som deltog. De var verksamma som lärare på kockutbildningar, industriteknik samt vård- och omsorgsutbildningen fördelade på sex program i fyra olika kommuner. De yrkesutbildningar som representeras i studien är vård- och omsorgsprogrammet, livsmedelsprogrammet samt industritekniska programmet.

6.3 Genomförande

Vid denna typ av ansats är intervju den vanligaste metoden för insamlande av data. Det är dock viktigt att frågorna inte innehåller några givna svarsalternativ (Alexandersson, 1994). Intervjufrågorna ska istället vara tematiska och semistrukturerade och ställas så att informanternas uppfattning om fenomenet kommer fram (Dahlgren & Johansson, 2012). Det finns inget som är rätt eller fel i svaren enligt Alexandersson (1994). Frågorna ska formuleras så att informanten fokuserar på själva fenomenet och kan ge nyanserade och rika beskrivningar av detta (Larsson & Knutsson-Holmström, 2012; Marton & Booth, 2000). Inom fenomenografin är öppningsfrågan central (Larsson & Knutsson-Holmström, 2012) och alla ska få samma första fråga (Bowden, 2005). Patel och Davidsson (2011) hävdar att en intervju bör inledas med neutrala frågor, exempelvis bakgrundsvariabler, vilket gjordes (jfr bilaga 2). En intervju ska även avslutas neutralt med en möjlighet för den intervjuade att ge kommentarer och tillägga något (Patel & Davidsson, 2011). Varje intervju i denna studie avslutades med frågan ”Var det något du trodde jag skulle fråga om som jag inte har frågat om” för att ge informanten möjlighet för vidare reflektion och tid för ytterligare svar.

Det är studiens avgränsning som avgör hur frågorna formuleras (Patel & Davidsson, 2011). En intervjuguide konstruerades utifrån tips hos Eriksson och Wiedersheim-Paul (1997), men även utifrån Alexandersson (1994) och Dahlgren och Johanssons (2012) riktlinjer för utformandet av en intervjuguide (se bilaga 2). Vid semistrukturerade intervjuer krävs att intervjuaren har kunskap om det som ska studeras (Danielsson, 2012a). Min egen förförståelse grundar sig i tre år som yrkeslärare med många andraspråks elever, vilket ger en viss insikt i de utmaningar det innebär att undervisa andraspråks elever. I själva intervjusituationen ska intervjuaren vara neutral och passa in i situationen för att inte den intervjuade trygghet (Danielsson, 2012a) samt undvika värdeladdade ord (Larsson & Knutsson Holmström, 2012). I själva intervjusituationen är maktbalansen mellan intervjuare och informant viktig eftersom för mycket eller för lite press från intervjuaren kan göra att förhållandet mellan dem förstörs. Informanten har alltså alltid rätt att vägra dela med sig av sina tankar. Det är således upp till intervjuaren att vara lyhörd och känslig för hur intervjun går genom att vara tillräckligt förberedd (Marton & Booth, 2000). Genom att uppmana till berättandet blir intervjuaren medskapande till texten, vilket kallas ett narrativ (Lundman & Hällgren Granheim, 2012). En provintervju genomfördes för att se om frågorna var relevanta, tidsangivelsen rimlig och att den tekniska utrustningen fungerade (Danielsson, 2012a). Den tekniska utrustningen, applikationen ”Dictaphone” fungerade, liksom frågorna. Tidsangivelsen på tjugo minuter var dock i kortaste laget, men informanterna tyckte ta det med ro och intervjuernas längd varierade mellan 19 och 48 minuter. Endast en intervju fick avbrytas något tidigare på grund av informantens lektionstid. Alla intervjuer tran-

skriberades samma dag eller dagen efter intervjun för att kroppsspråk och nyanser skulle finnas i färskt minne hos författaren för att analysarbetet skulle kunna göras på ett tillförlitligt sätt (Dahlgren & Johansson, 2012; Larsson & Knutsson-Holmström, 2012). Intervjuerna skedde under oktober månad 2019. Både rektorer och intervjuade yrkeslärare kommer få tillgång till uppsatsen när den är godkänd.

6.4 Analys

Transkribering gjordes av intervjuerna i sin helhet, vilket innebär att utskriften görs i talspråk med tillhörande hummanden och pauser (Alexandersson, 1994). Dock har intervjuarens egna hummanden inte transkriberats när de inte påverkat samtalets innehåll, och talspråket är delvis ändrat till skriftspråk för att inte peka ut någon med dialektala uttryck.

Analysen av intervjuerna gjordes utifrån de sju steg som beskrivs hos Dahlgren & Johansson (2012). Målet med forskningen ska alltid, enligt Marton och Booth (2000), vara synligt för forskaren, därför låg uppsatsens syfte på bordet väl synligt under hela processens gång. Det första steget i analysprocessen var att varje transkriberade intervju lästes flera gånger, och de passage eller stycken som svarade upp mot innehållet i syftet markerades, vilket utgör det andra steget i analysprocessen. Varje transkription hade flera stycken som markerades. Som tredje steg färgmarkerades alla de markerade och urklippta passagerna för att kunna spåras tillbaka till rätt yrkeslärare under hela analysprocessens gång. Det viktigaste med fenomenografi är att finna likheter och skillnader i beskrivningarna av fenomenet enligt Dahlgren och Johansson (2012). Dessa kallas för beskrivningskategorier, vilka inte får överlappa varandra (Larsson & Knutsson-Holmström, 2012). Så långt var allt gjort i dataprogrammet Excell, men nu skrevs allt ut för att få en bättre överblick, vilket Dahlgren och Johansson (2012) förespråkar. I det fjärde analyssteget grupperades de urklippta passagerna i de likheter och skillnader som kunde urskiljas. Detta pågick i ett par dagar i flera omgångar då det tog tid att hitta de olika beskrivningskategorierna. Som det femte steget i analysprocessen artikulades kategorierna, alltså likheterna stod i fokus och beslut togs var gränsdragningen ska vara mellan de olika kategorierna. Steg fyra och fem upprepades flera gånger. Detta skedde både analogt med de färgade papperslapparna, men sedan även digitalt när kategorierna skrevs in i ett Word-dokument, fortfarande med färgkodad text. Varje dokumentversion fick sedan ett eget datum så det gick att spåra bakåt hur kategorierna formats. Som sjätte steg namngavs kategorierna, och genom det framträdde det karaktäristiska för varje kategori ännu tydligare när varje kategori fick en rubrik. I det sjunde och sista steget granskades ånyo alla urklippta passager för att se om de kunde få plats i mer än en kategori. När kategorier slås ihop och analysen slutligen är klar kallas det inom fenomenografin för utfallsrum (Dahlgren & Johansson, 2012). Det ska vara så få utfallsrum som möjligt i slutet av analysen (Marton & Booth, 2000). I denna uppsats blev det fyra utfallsrum med en kategori i varje, som framgår av tablå 1.

Tablå 1. Utfallsrum för yrkeslärares strategier för undervisning av andraspråkselever inom kommunal vuxenutbildning.

Styrning och stöd i undervisningen	Kulturella olikheter	Yrkeslärares roller	Yrkeslärares utmaningar i vardagen
Stöd som givits, uteblivit eller önskats	Kulturella olikheter i skola och arbetsliv	Den relationella rollen	Språk, förståelse och anställningsbarhet

6.5 Etiska hänsynstaganden

När en intervjuundersökning ska genomföras behöver intervjuaren ställa sig flera etiska frågor innan själva undersökningen startar (Kvale & Brinkmann, 2014), det vill säga göra en så kallad etisk riskanalys (Kjellström, 2012). Exempel på frågor att ta hänsyn till är samtycke, frivillighet, konfidentialitet, utskrift och analys av intervjuerna (Kvale & Brinkmann, 2014). En etisk riskanalys gjordes innan intervjuerna började. Riskerna bedömdes vara minimala då informanterna inte utsattes för något annat än vad de vanligen gör i sina vardagsliv (Polit & Beck, 2012). De emotionella risker som eventuellt kunde uppstå var att informanterna kände sig uttråkade, rädda eller skamsna (Kjellström, 2012). För att undvika detta var intervjuaren uppmärksam på reaktionerna i intervjusituationen. Likaså behövde hänsyn tas till att informanterna behövde avsätta tid (Kjellström, 2012). Intervjuerna gjordes på informanternas arbetstid, med rektorns godkännande, så detta var inte något hinder.

Informerat samtycke är en process som börjar med att potentiella informanter kontaktas och den avslutas först när rapporteringen är godkänd och klar. Under denna process behöver intervjuaren informera och låta informanterna få tid att avgöra om de vill delta eller inte då det var helt frivilligt att delta i studien. Informationen bör vara både skriftlig och muntlig (Kjellström, 2012). Informerat samtycke innebär också att människors förmåga att fatta beslut respekteras och att informanterna inte skadas (Kvale & Brinkmann, 2014). Dokumentation om samtycke krävs enligt lag (SFS 2003:460), men kan vara muntlig menar Kjellström (2012), vilket var fallet i denna studie. Konfidentialitet består av två delar, dels att data inte får spridas till obehöriga, och att data redovisas så att ingen person kan identifieras (Kjellström, 2012). Redan innan intervjuerna startar ska det vara klart vilka som kommer ha tillgång till materialet enligt Kvale & Brinkmann (2014). De data som samlades in förvarades på författarens privata lösenordskyddade dator. Endast informanternas förnamn, arbetsplats och år i yrket togs upp i intervjuerna, som sedan numrerades i icke kronologisk ordning, vilket gör att det inte går att spåra vem som sagt vad. Handledare och examinator hade tillgång till de transkriberade intervjuerna under arbetets gång, dock inte till uppgifter om namn, för att stärka informanternas konfidentialitet.

7 Resultat

I analysen av resultatet i detta examensarbete framträdde fyra olika utfallsrum:

- Kulturella olikheter i skola och arbetsliv.
- Yrkeslärares roller - den relationella rollen.
- Yrkeslärares utmaningar i vardagen med språk, förståelse och anställningsbarhet.
- Styrning och stöd i undervisningen.

Resultatet presenteras utifrån dessa utfallsrum med den inbördes strukturen att först presenteras yrkeslärares erfarenheter (jfr frågeställning 1) och därefter de strategier (jfr frågeställning 2) som lärarna använder sig av, vilka även är sammanfattade i slutet av varje utfallsrum. Avslutningsvis presenteras styrning och stöd i undervisningen (jfr frågeställning 3) eftersom den utgör ett eget utfallsrum.

7.1 Kulturella olikheter i skola och arbetsliv

Yrkeslärarna som intervjuades i denna undersökning uppger att andraspråkselevernars skolbakgrund är väldigt varierande, allt mellan dem som i stort sett inte har någon skolgång i hemlandet och har lärt sig läsa och skriva i Sverige, men också de som har en universitetsutbildning med sig från hemlandet.

Det är ju väldigt stor skillnad på vad de har för skolbakgrund. En del har ju /.../ Syrien var ju ett fungerande land innan kriget och de har ju gått i skolan, inte som vi gick en gång i tiden, men kanske gått sju år eller något sådant där. Afghanistan har ju inte gått i skolan en del, Eritrea har inte gått i skolan heller. Så de har väl ingen direkt erfarenhet av skola så. (Yrkeslärare 1.)

Erfarenheten som yrkeslärarna har är att andraspråkselevernars tidigare erfarenheter av skola till stor del består av att de förväntats lära sig utantill och memorera för att kunna ge exakt rätt svar på en examination direkt från boken, istället för att reflektera och plocka ihop informationen själv som i den svenska skolkulturen. Eleverna tror således att de ska svara exakt det som boken säger för att prestera bra. Lärarna uppfattar alltså att textmemoreringen kan göras utan att eleverna förstår innehållet i texten, vilket skiljer sig från den svenska skolan.

Men då är det de som har högskoleutbildning, de kan också ha lite svårt att, för de kan ha tränat rabblafunktionen ännu bättre. (Yrkeslärare 2.)

Enligt lärarna ställer det till med problem då eleverna senare kommer ut i arbetslivet och måste kunna ta till sig och förstå information och inte bara ”rabbla” den. För att motverka denna memorering använder lärarna strategin att ställa frågor om samma sak men ur olika perspektiv eftersom eleverna då behöver reflektera över vad de lärt sig. Yrkeslärares strategi för att hjälpa eleverna att förstå innehållet i undervisningen är att arbeta med samma moment men på olika sätt under lektionerna. Det kan vara att de får en utskriven Powerpoint som läraren sedan använder i föreläsningen, arbete med hjälp av en mindmap, gruppuppgifter och muntliga redovisningar. Flera lärare poängterar vikten av att Powerpointen är utskriven till eleverna så de kan anteckna, översätta och läsa direkt på lektionerna.

Det är alltid en blandning av bilder, små filmer, Powerpoint, White board och samtal. Det måste vara många olika input-situationer, det går inte att stå och mäsas bara. Oftast så får de jobba med

frågeställningar, samtal, instuderingsfrågor, skriva ner, så får de först en föreläsning. Och så har de fått ut en mindmap där vi har använt en sjukdom som de ska förklara vad det är, symtom, behandling, utredning, omvårdnad. Alla de här begreppen så får de söka fakta om dem på det här pappret. Och så får de två och två redovisa för varandra de olika sjukdomarna. Så först har de ett moment där de har fått information, så har de fått jobba med det och sedan berätta. Så vi försöker få med alla de här delarna: skriva, berätta och få en föreläsning. (Yrkeslärare 2.)

Yrkeslärarnas erfarenhet av andraspråkseleverna är att de oftast är intresserade av den yrkesinriktning de har valt och att de vill jobba. Dock händer det att den svenska kulturen krockar med elevernas bakgrund i undervisningen, vilket har gjort att missförstånd uppkommit mellan lärare och elev i feedback på uppgifter.

Jag har också gjort bort mig i feedback till eleverna från andraspråk för jag har ofta tidigare oavsett hur bra man har gjort någon sak bara man har klarat sig har jag ofta avslutat med att man har gjort ett bra jobb. Och skrivit ”bra jobbat” Det har jag också märkt att en del tror att då man får A i betyg då om man har gjort ett bra jobb. Det har det blivit missförstånd i, så här passar jag mig mer för det också. (Yrkeslärare 5.)

Andra exempel på kulturkrockar kan vara att det som läraren tar för givet då det är förekommande arbetsuppgifter inom yrket, men det uppfattas på ett annat sätt av eleverna. Det kan vara att eleverna inte kan se sig själva servera alkohol eller mata någon med fläskkött, vilket är vanliga arbetsuppgifter för dem som har valt att utbilda sig till kockar eller undersköterskor.

Eh jag brukar ju skilja på att vara godkänd, vilket man kan bli, men att motsvara arbetslivets krav, det är inte riktigt samma sak, och jag försöker att de ska få ett jobb. Så och i skolans värld finns det ju möjlighet att undvika det här [smaka fläskkött] Man kan inte tvinga någon, ehh man kan till och med bli anmäld för att man kränker någon när man säger att de ska smaka det här, så det finns ju lite hinder. Men samtidigt måste de förstå och hantera all sorts mat, annars bli de ju så begränsade i sin yrkesroll. (Yrkeslärare 8.)

Ytterligare exempel på kulturkrockar är att flera elever har hoppat av utbildningen på grund av klädkoder då hygienrutinerna inom vården bland annat kräver kortärmade arbetskläder. Lärarna har förklarat och gått igenom dessa hygienkrav under utbildningen, men när eleverna ställs inför fakta ute på arbetsplatsförlagt lärande (APL) att de måste ha kortärmade kläder, då har flera av dem valt att avbryta utbildningen. Andra elever kan inte tänka sig att hälsa på det motsatta könet med en handskakning. Både män och kvinnor ingick i denna grupp och flera lärare tog upp denna problematik.

Och är det så att man inte tycker det funkar så har man inget här att göra om det är någon som tycker att de, ja, en del har ju svårt att ta kvinnor i hand till exempel för då får de inte vara här för deras närmsta chef kan ju vara en kvinna. (Yrkeslärare 10.)

Strategier som yrkeslärare använder för att öka elevernas förståelse för det blivande yrket och dess normer och värderingar är bland annat studiebesök, då det ger eleverna en fördjupad kunskap och förståelse för det de fått till sig i klassrummet. Ytterligare strategier som lärarna använder sig av är att koppla klassrummets teori till verkliga situationer i elevernas framtida yrke. Detta gör lärarna genom att delge vad de själva varit med om för att illustrera sin undervisning.

Jag tänker att man försöker koppla det till verklighet då så att man ska få en, många har inte någon uppfattning om vad de behöver kunskapen till kan jag uppleva, så då försöker jag koppla det till verkligheten. (Yrkeslärare 4.)

Yrkesverksamma personer ombeds komma till skolan för att förklara och berätta om sitt arbete för att eleverna ska få en bild av det yrke de har valt med normer och värderingar som ett naturligt inslag direkt från dem som arbetar inom yrket. Likaså efter APL kopplar lärarna elevernas erfarenhet till undervisningen och uppmanar eleverna att själva berätta om sådant de varit med om. Ytterligare strategier som framkommer för att öka elevernas förståelse för yrket är de praktiska moment som ingår i yrkesutbildningarna, vilka brukar vara uppskattade av eleverna. De får då möjligheten att öva på sitt blivande yrke i en anpassad miljö innan momentet sker utanför skolans väggar.

När man visar och /.../ som är mitt yrke. Det är ett hantverk. Nu ska man göra exakt så, och det är ju träning, träning, träning. Många gånger finns det ju de som får till ett ganska bra på en gång, då är det ju kul. (Yrkeslärare 1.)

Yrkeslärarna upplever en skillnad mellan de teoretiska och praktiska momenten i undervisningen. De tycker det är lättare att kontrollera de praktiska momenten, för då kan de direkt se om eleverna förstår instruktionerna eller inte och kan korrigera vid behov. Det är också ett tillfälle när elevernas förståelse ökar och teorin så att säga faller på plats.

För sen när de kommer till det praktiska moment då är det mycket lättare. Lättare att kontrollera också. (Yrkeslärare 8.)

Yrkeslärarnas erfarenhet är att det pågår saker inom elevgruppen som de har svårt att förstå då det har med andra kulturer att göra. Exempel på det kan vara hur grupper formas och olika hierarkier inom klassen, vilka eleverna törs prata med och vilka de inte vill förlora ansiktet inför. En strategi som fungerar för att öka förståelsen i klassrummet är att låta eleverna dela med sig av sina kulturella bakgrunder och tankesätt inom det område som undervisningen handlar om. Då blir lektionen dessutom mer intressant och eleverna mer delaktiga. Andra exempel på kulturella skillnader som lärarna berättade om var elevernas syn på information till patienter. Där kunde elevernas bakgrund krocka med de svenska normerna och regelverken som säger att patienten alltid har rätt till information och förståelse för den vård och behandlingar som finns.

Och sen att man förstår att man måste nästan utgå från så här, det här är våra normer och så här fungerar det. Hur du är som privatperson är en sak, men när du är inom jobbet så till exempel så får du inte stå och ljuga för en vårdtagare att det här, ”att du kommer klara dig, den här operationen går alldeles utmärkt ska du se” alltså sådana saker är, att man tar med det i beräkningen. (Yrkeslärare 11.)

De strategier som lärarna använder för att underlätta för andraspråkseleverna att förstå de svenska normerna och värderingarna är bland annat att inte ta något för givet. Det vill säga att lärarna förklarar hur det svenska samhället fungerar på ett grundläggande sätt för att undvika så många missförstånd som möjligt. De lärare som har denna erfarenhet av krockar mellan normer och kulturer använder dessa erfarenheter som en strategi att visa och förklara tydligt för eleverna vad som förväntas av dem i det kommande yrkeslivet.

Sammanfattningsvis så använder yrkeslärarna flera strategier i undervisningen av andraspråkselever. De använder flera inlärningsmetoder för samma moment, såsom att eleverna har en egen Powerpoint där de kan se, anteckna och översätta direkt på pappret. Eleverna får lyssna, läsa, skriva, göra mindmap och prata med varandra för att bearbeta momentet. Studiebesök görs

för att få en fördjupad kunskap och förståelse för det eleverna fått till sig i klassrummet. Likaså ombuds yrkesverksamma personer komma till skolan och berätta om yrkeslivet. När eleverna har varit på APL så får de berätta om det och läraren kopplar mycket av undervisningen till APL-händelser. De praktiska moment som ingår i utbildningen ger eleverna kunskap och förståelse för vad deras kommande yrke innebär. Likaså använder lärarna sig av strategin att låta eleverna själva få beskriva sin kultur och normer från hemlandet. Lärarna delger också att de lärt sig att inte ta något för givet vad gäller normer och värderingar, så undervisningen är väldigt grundläggande för att minska risken för missförstånd.

7.2 Yrkeslärarens roller - den relationella rollen

Flera av yrkeslärarna har erfarenhet av att andraspråkseleverna ser dem som en auktoritet, de manliga lärarna ännu mer än de kvinnliga. Flera av yrkeslärarna berättar att elever har erfarenheter med sig från hemländerna som handlar om att de blivit bestraffade när de inte förstått eller ställt frågor till läraren. Exempel på bestraffningar har varit slag på fingrarna eller stå i skamvrån, vilket lett till att eleverna idag inte vågar fråga när de inte förstår. Många elever sitter därför tysta och är svåra att läsa av om de förstår undervisningen eller inte enligt lärarna.

Vi pratar om det i psykologin, att de har varit rädda för sina lärare många och en del har till och med blivit slagna på fingrar eller stått i skamvrån eller blivit mer eller mindre utkastade för att de inte har kunnat. Jag kan ju se att de har större respekt än vad de svenskfödda har för sin lärare. (Yrkeslärare 2.)

Eleverna vågar inte ställa frågorna i klassrummet under pågående lektion, utan de ställer frågorna efter eller mellan lektionerna då andra elever inte hör vad de frågar. Den strategi som yrkeslärarna använder för att försöka nå fram med sin undervisning så att alla ska förstå är att berätta samma sak men på olika sätt för att öka elevernas chanser att till sig kunskapen. Tålmod är också något som lärarna behöver ha mycket av enligt deras erfarenhet. Ytterligare strategier som lärarna använder för att få ett gott förhållande till eleverna är att ha ett öppet och skämtsamt förhållande till dem och skapa trygghet i klassrummet, då vågar eleverna ställa frågor när de inte förstår. Trygghet kan skapas genom att dricka kaffe tillsammans eller att våga bjuda på sig själv. Det blir då ett tillfälle att mötas lärare och elever utan prestationskrav.

Det enklaste som är väldigt förringat det är ju ”swedish fika” det är väldigt enkelt men fungerar till och med i katastrofområde: ”varm dryck utspisas”. Så, så att det behöver inte vara så märkvärdigt faktiskt tycker jag. (Yrkeslärare 8.)

Andra strategier som framkommer bland yrkeslärarna som ett effektivt sätt att nå eleverna är att kunna några ord på deras hemspråk. Det kan vara ord som ”skynda dig, tack, bra, tyst eller lyssna”. Dessa ord når fram till eleverna på ett helt annat sätt än när samma sak sägs på svenska. Ytterligare en strategi som används för att öka tryggheten är att ha en grundlig introduktionstid i början av studietiden. Denna introduktionstid kan innehålla introduktion i skolans digitala lärplattform hur den fungerar, studieteknik, sökning av information och källkritik, men också mer tid att alla i gruppen lär känna varandra snabbare. Det kan tyckas som om denna introduktionstid stjälar tid från karaktärsämnen, men vinsterna i gruppen är större enligt lärarnas erfarenheter.

Det tar ju tid och vi har lång introduktion för de här eleverna så de förstår hur vi jobbar. Eh så i början tänkte jag ska vi hålla på med introduktion så här länge? /.../ Men det [att inte ha introduktion] går inte bättre, så det tror jag de behöver också. Så att lära känna gruppen, eller att gruppen får lära känna varandra och ha en grundlig introduktion det lönar sig faktiskt. (Yrkeslärare 6.)

Yrkeslärarna uttrycker att de själva är det bästa verktyget i mötet med eleverna, då deras kunskapsbas har en bredd både från det tidigare yrket men också den gedigna erfarenhet många av dem har som yrkeslärare. Denna kunskap används som strategi för att nå fram till eleverna med undervisningen då lärarna har kunskap om det yrke eleven har valt.

Där tycker jag att det största verktyget är oss själva. Att vi har en närvaro, att vi kan nå varandra. Vi kan ha hur mycket verktyg som helst, men som filmer och Powerpoint och alla saker, men om vi inte kan förmedla och få det intressant som en hjärtefråga någonstans. (Yrkeslärare 2.)

Sammanfattningsvis använder yrkeslärarna undervisningsstrategin att förklara och berätta om samma sak på olika sätt för att öka andraspråks elevernas möjligheter att ta till sig informationen. Lärarna uppger att tålmod behövs, men också att ett skämtsamt och öppet förhållande till eleverna underlättar. Trygghet i klassrummet är också viktigt, och det kan uppnås genom att fika tillsammans och genom att läraren bjuder på sig själv. Lärare har också lärt sig några ord på elevernas hemspråk, vilket ger ett helt annat genomslag än när samma ord sägs på svenska. De som arbetar med en längre introduktionstid i början av utbildningen, där eleverna får möjlighet att bland annat lära känna skolans lärplattform och varandra, ser hur det gynnar eleverna på sikt. Lärarna använder sig själva som ett redskap genom att utnyttja den erfarenhet de har från sitt tidigare yrke tillsammans med sin lärarerfarenhet.

7.3 Yrkeslärarens utmaningar med språk, förståelse och anställningsbarhet

Samstämmigheten bland yrkeslärarna är stor när de ger uttryck för sin erfarenhet att andraspråks elevernas kunskaper i det svenska språket och samhällskunskap är för låg vid antagningen till utbildningarna. Lärarna ser hur problem med det svenska språkets grammatik gör det svårt för eleverna att ta till sig undervisningen. Bristen på samhällskunskap kan bland annat visa sig i att eleven inte vet hur sjukvården är uppbyggd eller skillnaden mellan kommun och region. Ett flertal av yrkeslärarna uttrycker till och med en förundran över hur eleverna kan ha godkänt i svenska då nivån på språket ibland varit så låg att eleverna inte kan vardagsspråket. Detta blir problematiskt då de i skolan förväntas läsa svåra faktatexter och ta till sig ny kunskap.

Det är en samhällsfråga inte bara en skolfråga det här egentligen att kunna ta till sig utbildningen. Är man redo att göra det? Har man tillräckliga språkkunskaper för att komma ut och jobba... det är en stor fråga, inte bara en skolfråga egentligen (Yrkeslärare 7).

Den erfarenhet som yrkeslärarna delar med sig av är en frustration över att ambitiösa elever som önskar studera vidare hindras av att de har för låg språklig nivå för att nå högre betyg. Andra elever klarar inte yrkesutbildningen på grund av för låga språkkunskaper och tvingas avsluta utbildningen, vilket ger dem ett misslyckande.

Ja, det jag känner är väl också ibland att jag funderar på hur man har blivit antagen. Alltså jag tycker det är hemskt tragiskt när människor ska komma in till oss för tidigt och så få en massa misslyckanden. Och så bli utkastade eller avslutade för att de har kommit till oss för tidigt. De kanske skulle kunna klara sig riktigt, riktigt bra om det hade gått lite längre, att man hade läst lite till (Yrkeslärare 2).

Strategierna som yrkeslärare använder för att hjälpa andraspråkseleverna att kunna ta till sig utbildningen innebär mycket planering. Från terminsövergripande planering ner till detaljer på lektionsnivå. Några yrkeslärare berättar att de arbetar temavis under hela terminerna där alla karaktärsämnen följs åt och att terminen är planerad ner till varje lektionstillfälle. Det innebär att både lärare och elever vet exakt vad som kommer hända på varje lektion under terminen och det finns en röd tråd mellan alla lektioner. Även små filmer som exempelvis visar sängens olika delar produceras. Detta ser lärarna som en stor vinst att allt är planerat och att det finns material tillgängligt för lektionerna.

Ja vi fick lite extra tid, vi sökte pengarna, faktiskt rektorn sökte pengar hos politikerna och fick lite extra pengar för det [arbeta fram material till att läsa i tema]. Bland annat var det jag, /.../ och en annan /.../, vi satt och jobbade med provfrågor och uppgifter så det blev bra provfrågor rent språkligt och gick att förstå. Och så gjorde vi små filmer, till exempel en säng, vad heter hävert, sänggavel, alla de här sakerna så att de kunde lyssna och titta på det också. (Yrkeslärare 2.)

Ytterligare strategier som lärarna har är att konstruera fallbeskrivningar som eleverna sedan får lösa i smågrupper med stöttning av läraren om så behövs eller instuderingsfrågor att arbeta med. De flesta lärarna berättar att de tar fram eller producerar egna bilder för att använda i undervisningen, vilket enligt dem är en bra strategi för att eleverna lättare ska förstå vad undervisningen handlar om och bli mer tydlig.

Bilder! Mycket bilder. Som ett skjutmått, istället att jag ska stå och föröka förklara, ta en bild på det där skjutmättet och kasta upp det på väggen, och förklara med bilder. Då blir det ”aha” för en del kan ju sitta och man tror att de förstår men de har inte en aning ... Så det är mer med bilder, så det är jättebra. Det hjälper mig jättemassor! (Yrkeslärare 1.)

Yrkeslärarna ger en samstämmig bild av att de inte är svenska- eller SFI-lärare men de uppger att det känns som om detta förväntas av dem många gånger. Lärarna uppger att det inte är deras jobb att vara språklärare, dock önskar flera av dem att de har den kompetensen. Ytterligare frågor som lärarna brottas med är huruvida det är elevens språkkunskap som ger eleven svårigheter i skolan eller om det är läs- och skrivproblematik.

Många har ju säkert språksvårigheter som dyslexi och så, och med språket hur kan man upptäcka de här andra språksvårigheterna. Vad är läs- och skriv och vad är annat? /.../ Det som är det stora problemet det är ju språket. Att man vill ge eleverna mer eh vad ska man säga, mer språkkunskaper. På ett sätt är det ju inte mitt uppdrag att göra det... indirekt är det kanske det, men inte direkt för det är ingen svenskurs eller så. (Yrkeslärare 6.)

Strategin som används av samtliga lärare är att förenkla språket i undervisningen och att tala långsamt och tydligt. Lärarna är noga med att förklara vad de menar och använder inte onödiga och krångliga ord men däremot många synonymmer. För att förklara vad de menar visar de med kroppen för att förstärka det talade språket.

Ja, använda händerna är mycket lätt när man ska förklara praktiska saker, koka och sjuda [här visar hen med händerna små och stora rörelser] till exempel. Använda händerna mycket tycker jag funkar, för då blir det: ”aha så!” (Yrkeslärare 9.)

Den erfarenhet som yrkeslärarna delger är även utmaningen med de nivåskillnader som finns i klassrummen. Högpresterande elever blandas med elever som har språksvårigheter. Lärarna upplever att det då blir de högpresterande som förlorar på detta då lärarnas undervisning läggs på en lägre nivå så att alla ska förstå, samtidigt som det finns en osäkerhet hos lärarna att de verkligen når dem som har svårt med språket.

När jag har en hel klass där hälften sitter från alla möjliga olika delar av världen i olika nivåer... det går inte nå alla där. Ja jag kan inte det i alla fall. (Yrkeslärare 5.)

Yrkeslärares strategier för att underlätta förståelsen för eleverna är att rita på tavlan med olikfärgade pennor, och uppmana eleverna att rita av eller fotografera tavlan. De yrkeslärare som undervisar i anatomi använder gärna de anatomiska dockorna som finns på skolan som ett visuellt hjälpmedel.

Ja och så ritar vi... Jag använder mycket bilder, jag använder torsorsarna, kropparna [anatomiska modeller] de här i framförallt medicin då. (Yrkeslärare 4.)

Andra exempel på strategier som yrkeslärarna använder i sin undervisning är att vara mer exakt och konkret än tidigare. I examinationer har de skriftliga frågorna förenklats, men inte för mycket vilket gör det svårt att utveckla svaren, men också muntliga seminarium används som en strategi för att ge eleverna ytterligare ett sätt att visa sin kunskap. Likaså tydlighet i undervisningen är en viktig komponent för att nå fram till eleverna.

Men det är samma saker som gäller egentligen. Det är att vara tydlig, ställa krav och följa upp och ha en formativ bedömning och feedback. Det behöver inte vara så svårt egentligen, jag tror att man bara behöver vara konkret med våra elever. (Yrkeslärare 8.)

Sammanfattningsvis är en av yrkeslärarnas strategier i undervisningen av andraspråkseleverna att planera minutiöst. Från terminsplanering ner på detaljnivå för enskilda lektioner. Vissa lärare arbetar i teman där alla karaktärsämnen ingår. Vinsten med detta är att alla lärare och elever vet exakt vad som ska hända varje lektion, och det skapar dessutom en röd tråd i undervisningen. Även filmer och bilder produceras av lärarna för att hjälpa eleverna att förstå sammanhang och lära sig nya begrepp. En annan strategi är att förbereda fallbeskrivningar och instuderingsfrågor som eleverna kan arbeta med. Alla yrkeslärare är eniga om att de förenklar språket, talar långsammare och tydligare samt använder många synonymer i undervisningen. Kroppsspråket används också flitigt för att understryka det som sägs. Lärarna ritar på tavlan, använder anatomiska dockor, är tydliga, konkreta och mer exakta än tidigare, uppger de. Vid examinationer är frågeställningarna förenklade, lärarna använder även muntliga seminarium för att ge eleverna ytterligare ett sätt att visa sin kunskap.

7.4 Styrning och stöd i undervisningen som givits, uteblivit och önskats

Den erfarenhet som yrkeslärarna som ingick i denna studie har när det gäller att undervisa andraspråkseleverna är att de känner en osäkerhet över om undervisningen når fram till eleverna eller inte. Lärarna uppger att de gissar sig fram hur de ska lägga upp lektioner och undervisning. Lärarna önskar få veta på vilken nivå undervisningen ska bedrivas med klarare direktiv och en dialog med huvudmannen, vilket skulle kunna innefatta tips på lämplig kurslitteratur men

framförallt allt hjälp att tolka Skolverkets regler och hur långt en lärare ska sträcka sig i att anpassa för den enskilde eleven.

För det har vi hamnat i diskussioner att det finns en risk att vi sänker ribban i utbildningen. Vi har ju våra mål i kurserna men de är ju till viss del tolkningsbara, men vilken nivå vi lägger oss på, den diskussionen kan jag sakna med skolledningen. Vad tycker de i det här? (Yrkeslärare 7.)

Bland yrkeslärarna framkommer en tydlig frustration över att Skolverkets mål med utbildningen inte motsvarar arbetslivets krav och att målen till stor del är tolkningsbara. Lärarnas erfarenhet är att målet för godkänt inte är detsamma som att vara anställningsbar. Yrkeslärarna berättar om sina farhågor att de sänker kraven för godkänt, samtidigt som deras yrkesstolthet hindrar dem från att göra det. Lärarna ger som exempel att de har skyldighet att anpassa skolsituationen utifrån elevernas förutsättningar, vilket inte kan göras sedan ute i yrkeslivet. Tidigare yrkeserfarenhet krockar således med uppdraget som yrkeslärare, vilket flertalet av lärarna brottas med.

Och här krockar ju vi ibland med ett yrkesprogram känner jag för här är jag /.../ och har en sådan utbildning och ett yrke med mig i ena änden men jag vet kanske vad som krävs för att kunna jobba. Men så sitter jag här i en annan, i ett annat uppdrag som lärare och utifrån Skolverket och utifrån diskrimineringslag och allting så ska jag göra allt för att tillgodose den här lärmiljön så att alla kan vara i den, utifrån alla förutsättningar. Och det kan jag ju göra, jag kan säkert ordna det på APL-platsen också. Jag är skyldig att göra det, men eleven kommer ju inte att bli anställningsbar för att vissa av de här verktygen som jag kanske ger eleven för att klara sin undervisning kan den kanske inte få ha när den är ute. (Yrkeslärare 5.)

Många av yrkeslärarna önskar en dialog med huvudmannen i den här frågan, men upplever inte att den prioriteras. Andra saker som yrkeslärarna säger sig sakna är information och kunskap om bland annat olika kulturer, både rent generellt men också specifikt för att kunna lösa vissa problem som uppstår i klassrummet.

Ja det är lätt att generalisera andraspråkselever, de har ju olika bakgrund, olika kulturell bakgrund, och det bör man nog veta mera om för att kunna hantera. Eh till exempel eh vad heter det, klantänkandet, olika högtider varför kommer de inte? Ja lite mer bakgrund och under vilka förhållande de är. Det skulle man behöva veta. (Yrkeslärare 8.)

Bland yrkeslärarna efterlyses det mer fortbildning vad gäller att undervisa andraspråkselever, och de uttrycker en förundran över att det inte ges någon sådan. De har flera olika frågor som de önskar diskutera mer med sin rektor (huvudman), som exempelvis hur dessa elever kan stöttas på ett bättre sätt i undervisningen.

Så det är egentligen konstigt att det inte är mer sådana utbildningar eftersom det är de grupperna vi har mest. Det skulle vara mer fortbildning hur... ja, allt som hör till inläring på andra språk. (Yrkeslärare 6.)

Yrkeslärarna berättar om sina erfarenheter av vilket stöd de får från huvudmannen är svaren skiftande men den gemensamma erfarenheten tycks ändå vara att de som lärare behöver efterfråga extra stöd och hjälp från rektor. På några skolor har lärarna fått tid och pengar till att utveckla undervisningen.

Nej, så fort vi har räckt upp handen eller flaggat för något har vi fått det, det är helt suveränt! Så fort vi har flaggat och sagt att nu har vi stött på patrull så skjuter de bara till det vi vill ha. (Yrkeslärare 1.)

På andra skolor upplever yrkeslärarna att de inte får något stöd från rektor, och det finns en känsla av att det är upp till dem själva att ordna situationen.

Vi har jättedåligt stöd, och vi har bråkat, bråkat, bråkat och så säger de att det är bara att fortsätta, fortsätta, fortsätta. Vi får väl ge dem extratid eller skriva om eller så får ni säga att nej du klarar det inte och får ett F. Men vi måste samtidigt se till att jobba så att de blir godkända när kursen är slut. (Yrkeslärare 3.)

Vad gäller studiestöd skiljer det sig åt mellan skolorna. Yrkeslärarnas erfarenhet är att på vissa skolor finns det tillgång till speciallärare, studiestödjare och läxstöd som hjälper eleverna. Den strategi som tycks fungera bäst är dock schemalagt studiestöd. På vissa skolor ingår det yrkessvenska för de elever som behöver det på respektive utbildningar, vilket också är en strategi som fungerar. Det innebär att de har fler utbildningstimmar då lektionerna i yrkessvenska adderas till befintlig timplan. Vissa yrkesprogram har ett nära samarbete med svensklärare, andra har det inte. Dock ser lärarna en fördel med att ha en svensklärare som är integrerad i yrkesämnena.

Vi har fått ökade resurser i svenska till fem timmar i veckan av svenskläraren, det är bra. Men det är inte tillräckligt och det kommer det kanske aldrig att bli. (Yrkeslärare 8.)

Yrkeslärarna har flera konkreta åsikter om saker de förväntar sig av huvudmannen, exempelvis är utökad tid för svenska ett återkommande önskemål. Likaså att förlänga vissa yrkesutbildningar med ytterligare en termin för att hinna med allt då tidsbrist är en faktor enligt yrkeslärarna.

Sammanfattningsvis så är yrkeslärarnas erfarenhet att de behöver be huvudmannen om resurser och stöttning i arbetet med andraspråkseleverna, det som skiljer mellan skolorna är i vilken utsträckning stöttning och hjälp ges. Lärarna upplever att de saknar riktlinjer och utbildning i hur de ska anpassa undervisningen till andraspråkseleverna, samt hur Skolverkets mål i kurserna ska tolkas då godkänd inte är samma sak som anställningsbar. De strategier som yrkeslärarna dock ser fungerar är schemalagt studiestöd och extra svenskundervisning.

7.5 Sammanfattning

Yrkeslärares erfarenheter och strategier i undervisningen av andraspråkselever på kommunala vuxenutbildningen visar följande:

- **Kulturella olikheter i skola och arbetsliv**

Andraspråkselevernas skolbakgrund i hemlandet krockar med den svenska skolkulturen vad gäller inläring. Många elever kan memorera texter utan att förstå innehållet, vilket lärarnas strategier då blir att ställa frågor ur flera olika perspektiv om samma sak. Kultur och normer skiljer sig åt och eleverna behöver ha hjälp att förstå och ta till sig svenska regler och normer i det kommande yrkeslivet. Strategier att nå dit är bland annat studiebesök och att yrkesverksamma bjuds in till skolan för att berätta om sitt yrkesliv.

- **Yrkeslärares roller, den relationella rollen**

Trygghet i klassrummet är viktigt då många elever har mer sig upplevelse av bestraffning när de frågat lärarna något. För att få ett tryggt klassrumsklimat är en längre tids introduktion en strategi då det ger eleverna tid att lära känna varandra och läraren bättre. Likaså att vara öppen mot eleverna och ta tid för en kopp kaffe tillsammans eller att kunna några ord på elevernas hemspråk ökar tryggheten.

- **Yrkeslärares utmaningar i vardagen med språk, förståelse och anställningsbarhet**

Den utmaning som yrkeslärarna ställs inför är många gånger att andraspråkselevernas svenskkunskaper är för låga vid utbildningens början. De strategier som lärarna använder för att hjälpa eleverna genom utbildningen är att använda mycket bilder, förenkla språket samt använda många synonymer och tala långsamt samt tydlighet.

- **Styrning och stöd i undervisningen som givits, uteblivit och önskas**

Yrkeslärares erfarenhet är att de behöver be huvudmannen om resurser och stöttning i arbetet med andraspråkseleverna, det som skiljer mellan skolorna är i vilken utsträckning stöttning och hjälp ges. Lärarna upplever att de saknar riktlinjer och utbildning i hur de ska anpassa undervisningen till andraspråkseleverna, samt hur Skolverkets mål i kurserna ska tolkas då godkänd inte är samma sak som anställningsbar. De strategier som yrkeslärarna dock ser fungerar är schemalagt studiestöd och extra svenskundervisning.

8 Diskussion

I detta avsnitt kommer delar från varje utfallsrum i resultatet att analyseras mot vad forskningen säger om kulturella olikheter, yrkeslärarens roller, yrkeslärarens utmaningar samt styrning och stöd i undervisningen. Därefter följer förslag på vidare forskning och en metoddiskussion. Studiens slutsats presenteras allra sist.

8.1 Resultatdiskussion

8.1.1 Kulturella olikheter

Yrkeslärarnas erfarenhet var att andraspråkselevernars olika kulturella bakgrunder och normer ibland kunde stjälpa dem, såsom klädkoder, att inte hälsa på det motsatta könet genom att ta i hand eller uppfattningar om hur en professionell yrkesutövare ska bemöta en patient. För att förstå och kunna ta till sig en ny kultur behöver eleven först beskriva den egna kulturen (Fejes, 2016). När lärarna låter andraspråkseleverna berätta om sina olika kulturella bakgrunder och hur normer skiljer sig åt mellan länderna, kan det antas att lärarens kunskap ökar om kulturella skillnader. Forskning visar att eleverna lär mycket av varandras kulturer och de börjar umgås mer över språkgrupperna (Småland Goth, Bergsli, & Johansen, 2017). När eleverna får syn på sin egen kultur blir det en resurs enligt Janks (2009). För eleverna borde det då bli lättare att i förlängningen anamma de svenska normerna i yrkeslivet när de har fått syn på sin egen kultur enligt detta resonemang.

Som yrkeslärare är en av uppgifterna att lotsa eleven in i det blivande yrket (Korp, 2012). Detta ställer stora krav på yrkeslärarna då deras erfarenhet är att andraspråkseleverna har kunskapsluckor i både svenska språket och hur samhället fungerar. Det gäller då för läraren att inte ta någon förkunskap för givet utan att förklara allt grundligt i undervisningen, vilket är en av strategierna som yrkeslärarna använde sig av. Studiebesök är ytterligare en strategi som används av lärarna, vilket även pragmatismen förespråkar för att ge eleverna möjlighet till ett lärtillfälle (Dewey, 1899). Dessa studiebesök var enligt lärarna både ett uppskattat inslag men också väldigt lärorikt för eleverna. Dock är det viktigt att veta syftet med studiebesöket och att som lärare följa upp det senare i klassrummet för att repetera vad eleverna har lärt sig och att de får prata och reflektera över det i klassrummet (Skolverket, 2019f). Således behöver studiebesök både planeras, genomföras och efterarbetas, vilket kräver tid, annars riskerar studiebesöket att inte generera den tänka kunskapen. Tid är något som många yrkeslärare tycker sig sakna (Läraryrket, 2017; Lärarnas Riksförbund, 2016). Sett mot denna bakgrund finns det risk för att viktiga studiebesök inte genomförs eller för- och efterarbetas på ett adekvat sätt.

Många av yrkeslärarna uppgav att eleverna var fenomenala på att memorera texter, men de var osäkra på om eleverna verkligen hade förstått texternas innehåll. Vuxna elever har olika sätt att ta till sig kunskap utifrån tidigare utbildningsnivå och kulturell bakgrund enligt Welch-Ross och Lesgold (2012). Det kan i sin tur innebära att memorering till och med utan att förstå innehållet är en av elevernas strategi för att klara examinationer. Pragmatismen gör skillnad på att lära sig fakta (rabbla) och att lära sig något (förstå) (Sjödén, 1997). Detta återfinns även i Skolverkets ”De 4 F:en: fakta-, förståelse-, färdighet, - och förtrogenhetskunskap” (Skolverket,

2011 a), vilket innebär att lärarens undervisning ska syfta till att eleven inte bara kan rabbla fakta utan även få förståelse och förtrogenhet med och för ämnet. Det borde kunna antas att lärandeaktiviteter och examinationer behöver varieras och frågor ställas så att inte enbart elevernas faktakunskaper blir tränas synliga. Även den färdighet och förtrogenhet som dessa blivande yrkesutövare behöver, bör kunna fångas genom lämpligt utformade frågor och uppgifter. Yrkeslärarna uppgav att de använde sig av både skriftliga prov och muntliga seminarier och diskussioner där alla elever kommer till tals, för att kunna få fram olika delar av elevernas kunskap. Andra metoder som lärarna använde sig av i undervisningen var praktiska inslag där eleverna fick möjlighet att prova praktiska moment som tillhör utbildningen såsom svetsa, hacka lök, ta blodtryck eller servera lunchgäster. Även pragmatismen förespråkar att eleverna ska arbeta praktiskt, så kallat "learning by doing" (Dewey & Dewey, 1915). I det praktiska möts både teori och reflektion enligt Dewey (1929).

8.1.2 Yrkeslärarens roller

Yrkeslärarnas erfarenheter var att andraspråkselever har stor respekt för dem och inte vågar ifrågasätta eller fråga när de inte förstår vad läraren säger eller menar. Detta tycks bero på elevernas tidigare negativa erfarenheter av tidigare skolgång där de fått stå i skamvrån om de ställt frågor eller fått andra reprimander. Forskning visar på vikten av att lärare har ett gott förhållande till eleverna (Levin & Shohamy, 2008) och vikten av att skapa trygghet i klassrummet (Johnson & Owen, 2013). Köpsén (2014) beskriver att yrkeslärare har en närmare relation till eleverna än ämneslärarna. Detta kan ses som en fördel då lärarna behöver arbeta aktivt med att få en relation till eleverna för att öka tryggheten och tilliten, då de mänskliga relationerna i skolan är den absolut viktigaste faktorn för om eleverna ska lyckas eller inte (Cummins, 2017). Exempel som yrkeslärarna gav på strategier för att öka tryggheten i klassrummet var bland annat att dricka kaffe tillsammans med eleverna utan några krav, eller ha en längre introduktionstid för att svetsa samman gruppen. En elev som känner sig trygg tar mer plats i klassrummet och törs svara på frågor, även med risk att ha fel enligt Al-Amir (2010). Detta borde vara skäl nog till att arbeta aktivt med att få eleverna trygga i undervisningssituationen kan det tyckas. Andra sätt att skapa trygghet är att som lärare utgå från sina egna erfarenheter (Tomlinson, 1999), vilket yrkeslärarna i denna studie ofta gjorde och använde sig själva som ett pedagogiskt verktyg genom att berätta om egna yrkeserfarenheter. Humor, är enligt Ocon (2015), ytterligare ett didaktiskt instrument vid undervisning av vuxenelever på yrkesprogram. Yrkeslärarna beskrev vikten av att bjuda på sig själva, vilket kan tolkas som att använda humor. Skolan kan vara den trygga plats för en andraspråkselev då mycket annat i livet kan vara osäkert såsom arbete, bostad med mera (Roberts m fl., 2004). Därför borde det vara av största vikt att alla lärare aktivt arbetar med att få en trygghet i gruppen då just tryggheten ökar elevernas chanser att lyckas med utbildningen (Johnson & Owen, 2013).

8.1.3 Yrkeslärarens utmaningar i vardagen

Yrkeslärarnas erfarenheter var att elever kom till yrkesutbildningarna innan de kunde ta till sig undervisningen. Detta berodde genomgående på grund av för lite kunskap i svenska, men även i samhällskunskap. Det kunde uttrycka sig i att eleverna inte hade kännedom om världens

uppbyggnad exempelvis, skillnaden på primär- och att akutsjukvård eller kommun och region. Forskningen pekar på att språk och samhällskunskap behöver läras parallellt (Skardéus, 2017). Denna språk- och kunskapsbrist skulle kunna tolkas som att det hör ihop med skillnaden mellan *högfrekventa* och *lågfrekventa* ord (Cummins, 2017). Om eleverna inte har fått tillgång till det *högfrekventa* språket är det svårt att ta till sig det *lågfrekventa* skol- och yrkesspråket. Med andra ord blir det dubbla utmaningar för eleverna, då de parallellt med språkinläringen även ska till sig nya ämneskunskaper (Kindenberg & Nygård-Larsson, 2016; Schleppegrell 2008). Här behöver alltså läraren tänka på att konstruera uppgifter som inte bara hjälper elever att prata och bearbeta det nya språket, den så kallade *kvantitativa* metoden. Den *kvalitativa* aspekten, att eleverna faktisk lär sig något av uppgiften är något som lärarna också behöver ta hänsyn till (Kouns, 2016). Lärare kan ge elever mer talutrymme i klassrummet genom att låta eleverna i mindre grupper diskutera en instruktion eller uppgift. Då får eleverna möjlighet att öva på språket och lärarna att korrigera det som eleverna eventuellt har missuppfattat (Henning Loeb, m fl., 2016). Framförallt McCluskey (2011/2012) visar att elever med liten eller ingen skolbakgrund använder andra strategier för att klara skolan än studievana elever. Det vill säga strategier för att klara av uppgifterna, inte för att lära sig av dem.

Yrkeslärares erfarenhet var att det ibland förväntades av dem att vara svenskalärare, då elevernas språknivå inte räckte till att läsa angiven facklitteratur och ta till sig undervisningen. En del av lärarna ifrågasatte till och med antagningsprocessen till yrkesprogrammen då språknivån hos eleverna upplevdes alldeles för låg. Kommunikation är nyckeln till utbildning enligt pragmatismen (Sjödén, 1997) om eleven alltså inte förstår lärarens språkliga kommunikation och vice versa, blir det problem med både undervisning och inläring. För att överbygga bristen på den språkliga förståelsen använde yrkeslärarna visuella hjälpmedel i undervisningen, såsom bilder, anatomiska modeller eller kroppsspråk. Detta arbetssätt styrks av Allison och Rehm (2007) som säger att visuella hjälpmedel hjälper eleverna att förbättra sitt språk, och kan det antas, förståelsen för det som läraren vill förmedla. Likaså försökte yrkeslärarna vara väldigt tydliga i sin undervisning, vilket är viktigt enligt Wedin (2011) för att öka elevernas möjligheter att ta till sig undervisningen. Lärarna använde bland annat fallbeskrivningar som strategi i undervisningen för att visa elevernas hur deras blivande yrke kan gestalta. Det kan jämföras med att arbeta med *inquiry*, eftersom eleverna då måste samla in fakta och information hur de ska lösa uppgiften. Detta är ett arbetssätt som härstammar från pragmatismen (Dewey, 1938). Yrkeslärarna försökte variera sina lektioner med föreläsning, eget arbete och muntliga presentationer. Tomlinson och Masuhara (2010) bekräftar att undervisningen behöver ha flera delar såsom genomgångar, tid att arbeta med materialet och reflektera över det. Därtill påpekar de att undervisningen måste haka fast i en kontext, och att klassrumsmiljön är avspänd. Sammantaget fanns alla dessa strategier i svaren från de yrkeslärare som ingick i studien, men alla yrkeslärare arbetar inte med alla dessa strategier, vilket talar för fortbildning och ett erfarenhetsutbyte mellan lärare.

8.1.4 Styrning

Yrkeslärarna som intervjuades i denna undersökning efterlyste en dialog med huvudmannen, då de i flera fall kände att de inte hade det stöd de önskade i undervisningen av andraspråks-

eleverna. Skollagen beskriver rektorns ansvar för att utbildningen på skolan utvecklas (SFS 2010:800). I sin avhandling går Törnsén (2009) ett steg längre och skriver att rektorn har ansvar för att lärarnas förutsättningar för att undervisa är goda, och att de utvecklas. Det i sin tur leder till att skolan som helhet når bättre resultat (Törnsén, 2009). Detta borde vara det som alla strävar efter. Det yrkeslärarna önskade få diskutera och få hjälp med från huvudmannen var bland annat att avgöra vilken nivå undervisningen bör ligga på i relation till Skolverkets mål, då godkänd inte är samma sak som anställningsbar enligt yrkeslärarna. De mål som Skolverket satt upp är exempelvis ”i samråd med handledare” (Skolverket, 2011b), vilket enligt yrkeslärarna kan tolkas på olika sätt. Lärarna var dock alla måna om att eleverna skulle få arbete efter avslutad utbildning. Ett sätt att kunna styrka yrkeslärarna skulle kunna vara kompetensutveckling som organiseras av skolan och men som utgår från lärarnas behov. Utgångspunkten bör således vara skolans sammanhang och utbildningen av lärarna bör ske långsiktigt och inte endast som en punktinsats (Skolverket, 2019b).

Andra åsikter som yrkeslärarna lyfte fram var att de saknade utbildning för att kunna undervisa och stötta andraspråkeleverna på rätt sätt. Forskningen visar att en viktig del i lyckas med undervisningen av andraspråkeleverna är att lärarna behöver veta mer om elevernas bakgrund för att kunna knyta an till deras tidigare erfarenheter (Wette, 2011). Utifrån den befintliga kunskapen hos eleven kan sedan ny kunskap byggas (Liberg, 2017), denna tanke återfinns även hos pragmatismen (Dewey, 1897). Om läraren missar att tillvarata elevens levda erfarenheter ökar risken för utanförskap och att eleven inte klarar av utbildningen (Berhanu, 2005). Det var dock ingen av yrkeslärarna som uppgav att de använde elevernas befintliga, levda erfarenheter som en strategi för att lyckas i undervisningen. Här kan det antas att huvudmännen bör ge lärarna utbildning i hur de ska kunna tillvarata andraspråkelevernas tidigare kunskaper på ett bättre och mer effektivt sätt för att underlätta för eleverna i skolan. Här har rektor och huvudman ett stort ansvar för att lärarnas kunskaper inom ämnet ökar (SFS 2010:800). Forskning visar att när lärare inte har utbildning i hur andraspråkelever bör bemötas och undervisas använder de sin intuition istället (Levin & Shohamy, 2008), vilket även Vetenskapsrådet (2012) har som slutsats. Här kan det antas att lärarnas befintliga kunskap och intuition inte räcker till, då de i intervjuerna inte delgett detta arbetssätt som en strategi i arbetet med andraspråkeleverna. En annan tolkning är att alla elva informanter gör detta utan att reflektera över att de gör det. McCluskey (2011/2012) hävdar att lärare till vuxna andraspråkelever behöver extra utbildning då denna elevgrupp är så heterogen, vilket även är fallet i denna studie.

8.2 Metoddiskussion

För att få svar på frågeställningarna i detta examensarbete valdes en induktiv ansats med fenomenografi som metod, då denna teori studerar lärande och förståelse av omvärlden. De elva intervjuerna genomfördes under tre veckors tid, vilket är en relativt kort tid. En längre tidsperiod kan, enligt Polit och Tatano-Beck (2014), bekräfta samstämmigheten i yrkeslärarnas erfarenheter, så kallad tidstriangulering. Tidstriangulering används för att få fram om förståelsen för fenomenet överensstämmer över tid, men dock ej i longitudinella studier (Polit & Beck, 2012). Denna korta tidsrymd sänker, enligt Polit och Tatano-Beck (2014), därför både studiens trovärdighet och pålitlighet. Å andra sidan stärks bekräftelsebarheten av att tidsperioden för

intervjuerna finns angiven (Wallengren & Henricsson, 2012). Transkriberingen av intervjuerna gjordes samma dag eller dagen efter intervjun, vilket gjorde det lättare för författaren att komma ihåg yrkeslärarens kroppsspråk (Danielsson, 2012a). Ytterligare en kvalitetsaspekt vid kvalitativ forskning är att resultatet överensstämmer med erfarenhet från praktiken (Larsson, 2005), det vill säga att yrkeslärare känner igen sig i studiens resultat, vilket bekräftades av studiens opponent som också arbetar med andraspråkselever på ett yrkesprogram. När en intervjustudie görs är konfidentialitet viktig, därför har ingen utomstående kunnat höra intervjuerna vid transkribering eller läsa det transkriberade materialet (Kjellström, 2012).

Analysprocessen i denna studie är detaljerat beskriven, vilket stärker överförbarheten (Graneheim & Lundman, 2004) trovärdigheten (Polit och Tatano-Beck, 2014) samt bekräftelsebarheten (Wallengren & Henricsson, 2012). Under analysprocessen har varje steg i analysarbetet sparats så att det hela tiden har funnits tillgång till rådata och tankestegen kan följas bakåt, vilket stärker trovärdigheten enligt Polit och Tatano-Beck (2014). Detta är den första studien med fenomenografisk ansats som författaren har gjort, vilket kan göra att pålitligheten är negativt påverkad (Wallengren & Henricsson, 2012) då författaren inte har gjort liknande intervjuer och analys tidigare. Å andra sidan har författaren tidigare gjort en intervjustudie (Eidborn & Kindevåg, 2016) och har under många år arbetat som sjuksköterska med samtal och informationsinhämtning. Det gör att författaren har erfarenhet av att hålla sig neutral i intervjusituationer och låta den intervjuade tala till punkt utan avbrott (Danielsson, 2012a). Studiens trovärdighet stärks av att författarens förförståelse finns beskriven, och pålitligheten stärks av att den tekniska utrustningen, det vill säga applikationen "Dictaphone," har angetts. Trovärdigheten och bekräftelsebarheten stärks av att yrkeslärarnas demografi finns angiven (Wallengren & Henricson, 2012). För att stärka textens trovärdighet har citat använts i resultatet (Patton, 1990; Sandelowski, 1993) och samtliga yrkeslärare finns representerade med citat. För att stärka konfidentialiteten är inte intervjuerna numrerade i kronologisk ordning.

Beslutet att använda fenomenografi som metodologisk ansats kan ifrågasättas då den handlar om lärande och betonar både likheter och skillnader i uppfattningarna av fenomenet. Dock har analysen i denna uppsats till stora delar betonat likheterna i informanternas erfarenheter i undervisningen av andraspråkselever och det har varit svårt att upprätthålla skillnader i lika hög grad som likheter i analysen. Det gör att analysen drar mer åt det innehållsanalytiska hållet (Danielsson, 2012b), trots att studien fortfarande har drag av fenomenografi. Även valet av pragmatism som teori kan kritiseras då lärandet står i fokus och inte undervisningen i den pragmatiska teorin. Detta har dock medvetet hanterats genom att pragmatismens konsekvenser för undervisning har varit i fokus under arbetets gång.

Sammantaget är studiens trovärdighet hög då yrkeslärarnas demografi finns beskriven, vilket även stärker studiens bekräftelsebarhet. Trovärdigheten, bekräftelsebarheten och överförbarheten är hög då även att analysprocessen är detaljerat beskriven. De brister som påverkar studien negativt är att det är den första fenomenografisk studien författaren genomför, vilket kan ha påverkat pålitligheten negativt. Dock höjs pålitligheten av att den tekniska utrustningen finns angiven och trovärdigheten av att författarens förförståelse finns beskriven. Slutligen stärks studiens trovärdighet av att citat har använts i resultatet från samtliga intervju personer.

8.3 Slutsats

Förslag på vidare forskning är att titta närmare på vilka strategier som fungerar bäst i yrkesundervisning av andraspråkselever, då den forskning som finns tillgänglig idag först och främst är gjord på grundskoleelever och SFI. Den styrning som lärarna får från rektor och huvudman tycks idag vara ojämn både mellan skolor och kommuner. Hur påverkar det lärarna och i förlängningen undervisningen av denna elevgrupp? Den elevgrupp som ökar mest nu på vuxenutbildningarnas yrkesprogram är andraspråkselever. Vilka förväntningar har de på utbildningen och vilket sätt upplever de är det bästa för att lära sig både ett nytt yrke och ett nytt yrkesspråk?

Det denna uppsats kom fram till är att lärarna är i behov av vidareutbildning i hur de ska bemöta och undervisa denna elevgrupp. Idag använder yrkeslärarna sin intuition för att avgöra hur de ska gå tillväga i undervisningen. Sammantaget använder yrkeslärarna många strategier för att nå fram med sin undervisning till andraspråkseleverna, men det finns ingen helhetssyn på vad som fungerar och vad som behöver förbättras då lärarna har sina egna strategier men inte tillgång till varandras. Studien visar tydligt att andraspråkseleverna behöver flera olika sätt att arbeta med samma moment, både föreläsning, arbeta med frågor eller fallbeskrivning i grupp och sedan redovisa muntligt för varandra. De praktiska momenten där teori möter verklighet, exempelvis att svetsa, ta blodtryck eller hacka lök, uppskattas av både elever och lärare, som uppger att de lättare kan se om eleven uppfattat instruktionen eller inte. Alla lärare betonar vikten av att förenkla språket och att prata långsamt. I studiens bakgrund framkommer det hur viktigt det är för läraren att tillvarata elevens tidigare kunskap, då det i sin tur kan skapa en närmare relation till eleverna. Det kan i sin tur skapa en trygghet i klassrummet. Exempel som lärare gav detta var att dricka kaffe tillsammans helt kravlöst, ha en längre introduktionstid där elever och lärare hinner lära känna varandra mer. Ytterligare en strategi var att kunna några ord på elevernas modersmål. Denna trygghet gör att eleverna vågar svara på frågor även med risk att svara fel eller fråga när de inte förstår.

9 Källhänvisning

- 364/01, C. (2000). *Charter of fundamental rights of the european Union Högtidlig proklamation* http://www.europarl.europa.eu/charter/pdf/text_en.pdf
- 372/01, C. (2011). *Rådets resolution om en förnyad europeisk agenda för vuxenlärande.* [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SV/TXT/PDF/?uri=CELEX:32011G1220\(01\)&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SV/TXT/PDF/?uri=CELEX:32011G1220(01)&from=EN)
- Al-Amir, M. (2010). Humanizing TESOL curriculum for diverse adult ESL learners in the age of globalization. *International Journey of the Humanities*, 8(8), 103-112.
- Alexandersson, M. (1994). Den fenomenografiska forskningsansatsens fokus. *Kvalitativ metod och vetenskapsteori*, 111-136.
- Allison, B., & Rehm, M. (2007). Effective Teaching Strategies for Middle School Learners in Multicultural, Multilingual Classrooms. *Middle School Journal*.
- Berglund, I., & Henning Loeb, I. (2013). Renaissance or a backward step? Disparities and tensions in two new Swedish pathways in VET. *International Journal of Training Research*, 11(2), 135-149.
- Berhanu, G. (2005). Normality, Deviance, Identity, Cultural Tracking and School Achievement: The case of Ethiopian Jews in Israel. *Scandinavian Journal of Educational Research*, 49(1).
- Billhult, A. & Gunnarsson, R. (2012). Bortfallsanalys och beskrivande statistik. I M. Henricson (Red.) *Vetenskaplig teori och metod*. Lund: Studentlitteratur.
- Bowden, J. (Ed.) (2005). Reflections on the phenomenographic team research process. J. Bowden & Green (Ed.) In *Doing Developmental Phenomenography*. Melbourn: RMIT University Press.
- Bäck, H., Erlingsson, G., & Larsson, T. (2015). *Den svenska politiken - Struktur, processer och resultat*. (4:1 uppl.). Stockholm: Liber.
- Cummins, J. (2017). *Flerspråkiga elever - effektiv undervisning i en utmanande tid*. Stockholm: Natur & Kultur.
- Dahlgren, L.-O., & Johansson, K.. (2012). Fenomenografi. A. Fejes & R. Thornberg (Red.) *Handbok i kvalitativ analys*. Stockholm: Liber.
- Dahlstedt, M., & Fejes, A. (2018). Futures in line? Occupational choice among migrant adult students in Sweden. *International Journal of Lifelong Education*, 38:1, 76-87.
- Danielsson, E. (2012a). Kvalitativ forskningsintervju. I M. Henricson (Red.) *Vetenskaplig teori och metod*. Lund: Studentlitteratur.
- Danielsson, E. (2012b). Kvalitativ Innehållsanalys. I M. Henricson (Red.) *Vetenskaplig teori och metod*. Lund: Studentlitteratur.
- Dewey, J. (1897). My Pedagogic Creed. *The School Journal*, LIV, 77-80.
- Dewey, J. (1899) Skolan och samhället. i S Hartman, U Lundgren, R Hartman (Red.) *Individ, skola och samhälle*. Stockholm: Natur och Kultur
- Dewey, J. (1910/1991). *How we think*. . New York.: Prometheus Books.
- Dewey, J. (1916). *Democracy and Education*.: United States: The Macmillan Company.
- Dewey, J. (1929). *Experience and nature*. New York,: W W Norton & Co.
- Dewey, J. (1938). *Logic: The theory of inquiry*. New York: Henry Holt.
- Dewey, J. (1938/1997). *Experience and Education*. New York.: Touchstone.
- Dewey, J., & Bentley, A. (1949). *Knowing and the known*. Boston MA: Beacon Press.
- Dewey, J., & Dewey, E. (1915). *Schools of tomorrow*. London/Toronto. J. M. Dent & sons ltd.
- Eidborn, J., & Kindevåg, Å. (2016). *Vård i hemmet av ALMA-teamet, närståendes perspektiv*. Magisteruppsats vid Högskolan Gävle. Hämtad från <http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:938147/FULLTEXT01.pdf>:

- Eriksson, L., & Wiedersheim-Paul, F. (1997). *Utreda, forska och rapportera* (5:1 uppl.). Stockholm: Liber.
- Europeiska kommissionen. (2019a). *Utbildning - Språklig mångfald*.
https://ec.europa.eu/education/policy/%E2%80%8Bmultilingualism/%E2%80%8Blinguistic-%E2%80%8Bdiversity_sv
- Europeiska kommissionen. (2019b). *Utbildning EU:s insatser för vuxenutbildning*.
https://ec.europa.eu/education/policies/eu-policy-in-the-field-of-adult-learning_sv
- Eyring, J. (2014). Adult ESL Education in the US. *The Catesol Journal*, 26(1), 120-149.
- Fejes, A. (2019). Adult education and the fostering of asylum seekers as "full" citizens. *International Review of Education*, 65, 233-250.
- Fejes, A. (2013). Vuxenpedagogik som forskningsfält. i A. Fejes (Red.) *Lärandets mångfald: Om vuxenpedagogik och folkbildning*. Lund: Studentlitteratur.
- Fejes, A. (2016). Vuxenutbildningens utmaningar i migrationens tidevarv. I Kindenberg (Red.) *Flerspråkighet som resurs*. Stockholm: Liber.
- Fejes, A., & Köpsén, S. (2012). Vocational teachers' identity formation through boundary crossing. *Journal of Education and Work*, 265-283.
- Gee, J. (1999). Critical Issues: Reading and the New Literacy Studies: Reframing the National Academy of Sciences Report on Reading. *Journal of Literacy Research*, 31(3), 355-374.
- Gibbons, P. (2009). *English learners, academic literacy, and thinking: Learning in the challenge zone*. Portsmouth: Heinemann.
- Graneheim, U. H., & Lundman, B. (2004). Qualitative content analysis in nursing research: concepts, procedures and measures to achieve trustworthiness. *Nurse Education Today*, 24(2), 105-112.
- Hagström, M. (2018). *Raka spår, sidospår, stopp: Vägen genom gymnasieskolans språkintrödd som ung och ny i Sverige*. (Avhandling) Linköpings universitet.
- Henning Loeb, I., Holm, A.-S., Holmberg, P., & Olvegård, L. (2016). *Rapport Språk- och kunskapsutvecklande arbetssätt i gymnasieskolans yrkesutbildning. En pilotstudie finansierad av Västra Götalandsregionen 2016*. Retrieved from https://ips.gu.se/digitalAssets/1584/1584556_rapport_spr--kutvecklande_vgr_2016-1-.pdf:
- Janks, H. (2009). *Literacy and Power*. New York: Routledge.
- Johnson, J., & Owen, L. (2013). Reaching a culturally diverse immigrant population of adult English language learners. *Journal of Adult Education*, 42, 23-29.
- Kindenberg, B., & Nygård Larsson, P. (Red.). (2016). *Ämnesspråk och ämnesspecifika aktiviteter i skolan*. Stockholm: Liber.
- Kjellström, S. (2012). Forskningsetik. i M Henricson (Red.) *Vetenskaplig teori och metod*. Lund: Studentlitteratur.
- Korp, H. (2012). Identitetserbjudanden och lärar - elevrelationen. I I. Henning Loeb & H. Korp (Red.). *Lärare och lärande i yrkesprogram och introduktionsprogram*. Lund: Studentlitteratur.
- Kouns (2016). Fysiklärarens utveckling av sin språkdidaktiska repertoar. I B. Kindenberg *Flerspråkighet som resurs*. Stockholm: Liber.
- Kvale, S., & Brinkmann, S. (2014). *Den kvalitativa forskningsintervjun* (3:2 uppl.). Lund: Studentlitteratur.
- Köpsén, S. (2014). How vocational teachers describe their vocational teacher identity. *Journal of Vocational Education & Training*, 194-211.
- Larsson, & Knutsson-Holmström (2012). Fenomenografi. I M. Henricson. *Vetenskaplig teori och metod*. Lund: Studentlitteratur.
- Larsson, S. (2005). Om kvalitet i kvalitativa studier. *Nordisk Pedagogik*, 25.

- Leibring, I. (2015). *Metodrumsundervisning En kvalitativ studie av simulering inom vård- och omsorgsutbildning*. (Licentiatuppsats). Karlstad Universitet, <http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:851288/FULLTEXT01.pdf>. (2015:43)
- Levin, T., & Shohamy, E. (2008). Achievement of immigrant students in mathematic and academic Hebrew in Israeli school: A largescale evaluation study. *Studies in Educational Evaluation*, 34, 1-14.
- Liberg, C. (2017). Den didaktiska reliefen - att vara lärare. I U. P Lundgren, R. Säljö, C. Liberg. (red.). *Lärande Skola Bildning*. Stockholm: Natur & Kultur.
- Lundman, B., & Hällgren Granheim, U. (Red.). (2012). *Kvalitativ innehållsanalys* (2:1 uppl.). Lund: Studentlitteratur.
- Läraryrket. (2017). 500 lärare inom vuxenutbildningen om sin arbetssituation.
- Lärarnas Riksförbund. (2016). 13 steg mot en framgångsrik yrkesutbildning En undersökning bland Sveriges yrkeslärare.
- Marton, F., & Booth, S. (1997a). *Learning and Awareness*. New Jersey: Lawrence Erlbaum Ass.
- Marton, F., & Booth, S. (2000). *Om lärande*. Lund: Studentlitteratur.
- Marton, F., & Booth, S. (1997 b). The Anatomy of Awareness. In F Marton & S Booth. *Learning and Awareness*. New Jearsey: Lawrence Erlbaum Ass.
- McCluskey. (2011/2012). Professional development to work with low-educated adult ESL learners: Searchinh beyond the program. *The Catesol Journal*, 23, 56-64.
- Morse, J., & Richards, L. (2002). *Read me first for a user's guide to qualitative methods*. London: Sage Publications.
- Nordlund, M., Bonfanti, S., & Strandh, M. (2013). Second chance education matters! Income trajectories of poorly educated non-Nordics in Sweden. *Journal of Education and Work*, 28(5), 528-550.
- Ocon, R. (2015). *Using Humor to Create a Positive Learning Environment*. Paper presented at the American Society for Engeneering Education, 122nd ASEE Annual Conference & Exposition.
- Patel, R., & Davidsson, B. (2011). *Forskningsmetodikens grunder*. Lund: Studentlitteratur.
- Patton, M. (1990). *Qualitative Evaluation and Research Methods*. Newbury Park: Sage Publications.
- Patton, M. (2002). *Qualitative Research & Evaluation Methods* (3 ed.). London: Sage Publications.
- Polit, D., & Beck, C.. (2012). *Generating Research Evidence Ethically* (8 ed.). Philadelphia: Lippincott Williams & Wilkons.
- Polit, D., & Tatano-Beck, C. (2014). *Essentials of nursing research - appraising evidence for nursing practice* (4 ed.). Philadelphia: Lippincot Williams & Wilkins.
- Pressley, M., Duke, N., & Boling, E. (2004). The educaition science and scientifically based instruction we need: Lessons from Reading research and policy making. *Harvard Educational Review*, 74, 30-61.
- Prop 1975:26. *Regeringens proposition om riktlinjer för invandrar- och minoritets-politiken m. m.* https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/proposition/regeringens-proposition-om-riktlinjer-for_FY0326/html
- Roberts, C., Baynham, M., Shrubshall, P., Barton, D., Chopra, P., Cooke, M., Whitfield, S. (2004). ESOL case studies of provision, learners' needs and resources. *NRDC Publications*.
- Salin, S. (2010). Den formella vuxenutbildningen.
- Sandelowski, M. (1993). Theory unmasked: the uses and guises of theory in qualitative research. *Research in Nursing & Health*, 213-218.

- SCB. (2019 a). *Invandring till Sverige*. <https://www.scb.se/hitta-statistik/sverige-i-siffror/manniskorna-i-sverige/invandring-till-sverige/>
- SCB. (2019b). *Befolkning efter utbildningsnivå, typ av migrant och kön*. <https://www.scb.se/hitta-statistik/statistik-efter-amne/befolkning/befolkningens-sammansattning/befolkningsstatistik/pong/tabell-och-diagram/cirkular-migration/befolkning-efter-utbildningsniva-typ-av-migrant-och-kon/>
- Schleppegrell, M. (2008). *The language of Schooling A Functional Linguistics Perspective*. SFS (2003:460) Lag om etikprövning av forskning som avser människor.
- SFS 2010:800. *Skollagen*. https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/skollag-2010800_sfs-2010-800
- Sjödén, N. (1997). *Demokrati och utbildning*. Göteborg: Daidalos.
- Skardéus, M. (2017). *Education - A key to integration of migrants*. Paper presented at the Sweden State Convention, Uppsala.
- SKOLFS 2012:13. *Förordning om ändring i förordningen (SKOLFS 2009:2) om kursplan för svenskundervisning för invandrare*. Förordning om ändring i förordningen (SKOLFS 2009:2) om kursplan för svenskundervisning för invandrare
- SKOLFS 2017:17. *Förordning om läroplan för vuxenutbildningen*. <https://skolfs-service.skolverket.se/api/v1/download/andringsforfattning/2017:17>
- Skolverket. (2011a). *Gymnasieskola 2011*. Stockholm: Skolverket.
- Skolverket. (2011b). *Läroplan, examensmål och gymnasiegemensamma ämnen för gymnasieskola 2011*. Stockholm: Skolverket
- Skolverket. (2017). *Läroplan för vuxenutbildningen reviderad 2017*. Stockholm: Skolverket
- Skolverket. (2018). *Sök Statistik*. <http://www.jmfal.artisan.se/databas.aspx?sf=kv&hg=L0&vg=Elever+och+kursdeltagare&sy=0&varid=76&varid=77&varid=78&varid=79&varid=80&varid=81&varid=82&varid=83&varid=85&varid=86&varid=87&varid=90&varid=91&varid=123&year=2018&area=187&area=-99&render=true&mode=1#tab-1>
- Skolverket. (2019a). *Sök statistik*. <https://www.skolverket.se/skolutveckling/statistik/sok-statistik-om-forskola-skola-och-vuxenutbildning?sok=SokC&verkform=Komvux%20exklusive%20sfi&omrade=Elever%20och%20kursdeltagare&lasar=2018&run=1>
- Skolverket. (2019b). *Forskning för skolan: Att utbilda nästa generation i yrket – En kunskapsöversikt om och för yrkeslärare*. <https://www.skolverket.se/download/18.2a23c2b1698641e36954d/1558339089275/pdf4072.pdf>
- Skolverket. (2019c). *Rätt till, behörighet och antagning för komvux på gymnasial nivå*. <https://www.skolverket.se/regler-och-ansvar/ansvar-i-skolfragor/ratt-till-komvux-pa-gymnasial-niva>
- Skolverket. (2019d). *Nationella yrkespaket för komvux*. <https://www.skolverket.se/undervisning/vuxenutbildningen/komvux-gymnasial/laroplan-for-vux-och-amnesplaner-for-komvux-gymnasial/nationella-yrkespaket-for-komvux>
- Skolverket. (2019e). *Bevakningsområden och lärosäten*. <https://www.skolverket.se/skolutveckling/forskning-och-utvarderingar/forskning/innehall/skolverkets-bevakningsomraden-om-utbildning-och-larosaten>
- Skolverket. (2019f). *Att efterarbeta och följa upp studiebesök*. <https://www.skolverket.se/skolutveckling/inspiration-och-stod-i-arbetet/stod-i-arbetet/litteracitet-for-vuxna/texter-i-vardags--och-yrkeslivet-i-undervisningen>

- Skolverket. (2020). *Sök statistik*. <https://www.skolverket.se/skolutveckling/statistik/sok-statistik-om-forskola-skola-och-vuxenutbildning?sok=SokC&verkform=Komvux%20exklusive%20sfi&omrade=Elev er%20och%20kursdeltagare&lasar=2018&run=1>
- Småland Goth, U., Bergsli, O., & Johansen, E.-M. (2017). Integration of ethnic minorities during group-work for vocational teachers-in-training in health studies. *International Journal of Medical education*, 31-36.
- Statens Offentliga Utredningar 1965:60 Vuxenutbildning i gymnasium och fackskola.
Statens Offentliga Utredningar 2013:76. *Svenska för invandrare – valfrihet, flexibilitet och individanpassning*.
<https://www.regeringen.se/49b715/contentassets/b158c540ef124967b6d04c11cd931609/svenska-for-invandrare--valfrihet-flexibilitet-och-individanpassning-hela-dokumentet-sou-201376>
- Statskontoret. (2000). *Svenskundervisning för invandrare (sfi)— egen skolform eller del av komvux?* (2000:27). Hämtad från
<http://www.statskontoret.se/globalassets/publikationer/2000/200027.pdf>:
- Säljö, R. (2017). Den lärande människan. I I U. P Lundgren, R. Säljö, C. Liberg.(Red.). *Lärande Skola Bildning*. (4:1 uppl.). Stockholm: Natur & Kultur.
- Tomlinson, B., & Masuhara, H. (2010). *Research for materias development in language Learning: Evidence for best practice*. London: Continuum.
- Tomlinson, C. (1999). *The differentiated classroom: Respondin to the need of all learners*. Alexandria VA: Association for Supervision and Curriculum Development.
- Tsagalidis, H. (2009). *Därför fick jag bara godkänt*. (PhD). Stockholms Universitet, Stockholm.
- Törnsén, M. (2009). *Successful prncipal leadershio: Prerequisites, processes and outcomes*. Umeå Universitet, <http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:211453/FULLTEXT02.pdf>.
- Vetenskapsrådet. (2012). Flerspråkighet - en forskningsöversikt.
https://www.andrasprak.su.se/polopoly_fs/1.109436.1353674571!/menu/standard/file/Flerspråkighet%20-%20en%20forskningsöversikt.pdf: Vetenskapsrådet
- Wallengren, C & Henricson, M. (2012). Vetenskaplig kvalitetssäkring av litteraturbaserat examensarbete. I M. Henricson. *Vetenskaplig teori och metod*. Lund: Studentlitteratur.
- Wedin, Å. (2011). Klassrumsinteraktion i de tidiga skolåren Flerspråkiga elever i skolans språkliga vardag. *Nordic Studies in Education*, 31(3), 210-225.
- Welch-Ross, M., & Lesgold, A. (2012). *Improving adult literacy instruction: Options for practice and research*. Washington DC: The National Academic Press.
- Wette, R. (2011). Meeting curriculum, Learning and settlement needs: Teachers´use of materials in Courses for adult migrants. *TESOL in context*, 21, 59-77.

Information om examensarbete

Med detta brev tillfrågas du som rektor på vuxenskolan om yrkeslärare på /.../ kan delta i denna undersökning.

Syftet är att samla in yrkeslärares erfarenhet och tips på hur de undervisar elever som har svenska som andraspråk. Tanken är att samla in yrkeslärares erfarenhet och sammanställa denna. Då vi idag har många elever på Vuxenskolas yrkesprogram med svenska som andraspråk kan den samlade erfarenheten av detta arbete ge kollegor en fördjupad kunskap för hur undervisningen kan genomföras för att på bästa sätt undervisa denna elevgrupp.

Deltagande med intervjuer

Inom ramen för detta examensarbete är målet att intervjua sammanlagt 10 yrkeslärare på kommunala vuxenutbildningen i Mellansverige varv två på /.../

Deltagarna bör ha tillsvidareanställning. Datainsamlingen kommer ske med hjälp av intervjuer som beräknas ta max 20 minuter i anspråk per lärare. Intervjuerna kommer spelas in och sedan transkriberas av mig, därefter raderas ljudfilen. I utskrifterna kommer inte namn eller skola anges och endast handledare och examinator vid Högskolan Dalarna kommer ha tillgång till dessa.

Intervjuerna kommer sedan bearbetas och sammanställas så att det inte går att härleda någon information tillbaka till enskild yrkeslärare. Det är helt frivilligt att delta i denna undersökning, och deltagandet kan när som helst avbrytas utan närmare motivering.

Presentation

Undersökningen kommer presenteras i form av en uppsats vid Högskolan Dalarna. Jag som gör detta examensarbete heter Åsa Kindevåg och arbetar som yrkeslärare i vård och omsorg på Vuxenutbildningen Carlsunds Utbildningscentrum Motala. Examenarbetets resultat kommer kopplas tillbaka till deltagarna.

Ytterligare upplysningar kan lämnas av mig Åsa e-post: xxx telefon xxx eller handledare Ulrika Norburg e-post xxx telefon xxx.

Motala 2019 09 11

Åsa Kindevåg

Intervjuguide

Bakgrund

Namn

Tid och plats

Arbetsplats

År som yrkeslärare

Sammanhang

Hur många olika grupper möter du varje vecka?

Hur ser gruppammansättningen ut, ålder, nationalitet, bakgrund?

Undervisar du i flera olika ämnen? Skiljer sig grupperna åt mellan dessa?

Genomförande

Hur skulle du beskriva din undervisning, vilka moment ingår och hur genomförs dessa med fokus på andraspråkseleverna?

Kan du ge exempel på vad som du upplever som ett bra genomförande/undervisning med tanke på andraspråkseleverna?

Vilka knep/metoder skulle du vilja dela med dig av till andra kollegor, vad som du upplever fungerar bra med andraspråkseleverna?

Vilka utmaningar upplever du i undervisningssituationen när det gäller andraspråkseleverna?

Hur uppfattas din undervisning av eleverna? Krockar tidigare skolbakgrund med det de möter idag i klassrummet? Kan du ge exempel?

Ramar

Saknar du någon kunskap, i så fall vilken? Kan du ge exempel?

Vilken styrning har ni fått från kommun/huvudman/rektor vad gäller andraspråkseleverna? Kan du ge exempel?

Vad önskar du att ni får hjälp med av huvudman/rektor? Ge exempel.